

KU LEUVEN

GROEP BIOMEDISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT BEWEGINGS- EN REVALIDATIEWETENSCHAPPEN

**Van geloof in het team tot winst van het team:
De relatie tussen *collective efficacy*, teamvertrouwen en prestatie tijdens een
voetbalwedstrijd.**

door Jari Vanroy

masterproef aangeboden tot het
behalen van de graad van Master of
Science in de lichamelijke
opvoeding en de
bewegingswetenschappen

o.l.v.

prof. dr. F. Boen, promotor

m.m.v. dra. K. Fransen

LEUVEN, 2013

KU LEUVEN

GROEP BIOMEDISCHE WETENSCHAPPEN

FACULTEIT BEWEGINGS- EN REVALIDATIEWETENSCHAPPEN

**Van geloof in het team tot winst van het team:
De relatie tussen *collective efficacy*, teamvertrouwen en prestatie tijdens een
voetbalwedstrijd.**

door Jari Vanroy

masterproef aangeboden tot het
behalen van de graad van Master of
Science in de lichamelijke
opvoeding en de
bewegingswetenschappen

o.l.v.

prof. dr. F. Boen, promotor

m.m.v. dra. K. Fransen

LEUVEN, 2013

Woord Vooraf

Graag wil ik mijn oprechte dank betuigen aan mijn dagelijkse begeleidster, dra. Katrien Fransen. Zij heeft mij steeds met raad en daad bijgestaan om mijn masterproef naar een hoger niveau te tillen. Ik apprecieer eveneens het feit dat ze kosten noch moeite gespaard heeft om mijn leerproces in het algemeen te stimuleren. Ik denk dan onder andere aan mijn competenties met betrekking tot het zoeken en bestuderen van wetenschappelijke literatuur, het hanteren van statistische methoden, het werken met de pc enzovoorts.

Ook wens ik mijn promotor, prof. dr. Filip Boen, te bedanken om mij het vertrouwen te schenken en het voor mij mogelijk te maken om het onderzoek bij deze masterproef uit te voeren. Eveneens bedank ik hem graag voor de input ter verbetering van mijn masterproef, voor de nuttige communicatie met dra. Fransen en mezelf, alsook voor de functionele samenwerking in het algemeen, dus ook buiten het kader van deze masterproef.

Tot slot wens ik iedereen te bedanken die medewerking heeft verleend aan het onderzoek bij deze masterproef, in het bijzonder de betrokken club- en teamverantwoordelijken alsmede de betrokken spelers. Dankzij hen is het mogelijk geweest voor zowel de wetenschap als de sportwereld om, hoe miniem ook, een stap voorwaarts te zetten.

Mechelen, 23 mei 2013 J.V.

Situering

Deze masterproef kadert binnen de masteropleiding Lichamelijke opvoeding & bewegingswetenschappen, optie bewegingsonderwijs, en bouwt verder op mijn onderzoeksstage van het vorige academiejaar, getiteld: “Bepaalt het geloof in winst de prestatie van het team?” (2011). Dit onderzoek maakt deel uit van een doctoraatsproject van mijn dagelijkse begeleidster, dra. Katrien Fransen, binnen de onderzoeksgroep Fysieke Activiteit, Sport en Gezondheid. Het desbetreffende doctoraatsproject heet: “Het voorspellen van prestaties in teamsporten door middel van dynamische metingen van ‘*collective efficacy*’: De modererende rol van teamidentificatie en leiderschap binnen het team”. In deze masterproef wordt overigens meermaals verwezen naar enkele andere studies binnen ditzelfde doctoraatsproject (Fransen, 2012; Bloemen, 2012; Fransen et al., In preparation a; Fransen, Kleinert, Dithurbide, Vanbeselaere, & Boen, In preparation b). Ook andere masterproeven die momenteel op hun einde lopen, maken deel uit van het genoemde doctoraatsproject (bv. Suetens, In preparation). Het onderzoek wordt gevoerd binnen de Onderzoeksgroep Fysieke Activiteit, Sport & Gezondheid van het Departement Bewegingswetenschappen, aan de Faculteit Bewegings- en Revalidatiewetenschappen van de KU Leuven.

Deze masterproef onderzoekt spelers (en coaches) hun vertrouwen in het team tijdens de voetbalwedstrijd en had oorspronkelijk als titel: “Het verband tussen *collective efficacy* en prestatie tijdens een voetbalwedstrijd”. Op basis van recent onderzoek werd gaandeweg de terminologie echter licht gewijzigd om conceptuele duidelijkheid te creëren (Fransen et al., In preparation b). Vertrouwen in het team werd immers opgesplitst in vertrouwen in het proces (*collective efficacy*) enerzijds en vertrouwen in de uitkomst (teamvertrouwen) anderzijds. Deze opsplitsing is echter niet terug te vinden in voorgaande literatuur, wat deze masterproef dan ook een uniek karakter geeft. Het meest innovatieve element van deze masterproef is echter het feit dat er voor het eerst kwantitatieve metingen van zowel teamvertrouwen als *collective efficacy* werden uitgevoerd tijdens eenzelfde sportactiviteit. Nochtans blijken zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen dynamische eigenschappen te zijn (Bandura, 1997; Tasa, Tagar, & Seijts, 2007), die bovendien (wanneer voor en/of na de wedstrijd gemeten) een sterke samenhang vertonen met de prestatie van het team (Eretz & Katz-Navon, 2005; Myers, Feltz, & Short, 2004).

Referenties

- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Bloemen, D. (2012). *Bronnen van 'collective efficacy' binnen voetbal: Wat maakt dat spelers en coaches geloven dat hun team de wedstrijd zal winnen?* (Masterproef). KU Leuven, Leuven.
- Eretz, M., Katz-Navon, T. (2005). When collective- and self-efficacy affect team performance: The role of task interdependence. *Small Group Research*, 437-465.
- Fransen, K., Vanbeselaere, N., Exadaktylos, V., Vande Broek, G., De Cuyper, B., Berckmans, & Boen, F. (2012). "Yes, we can!": Perceptions of collective efficacy sources in volleyball. *Journal of Sports Sciences*, 30, 641-649.
- Fransen, K., Coffee, P., Vanbeselaere, N., Slater, M., De Cuyper, B., & Boen, F. (Manuscript in preparation a). The impact of athlete leaders on their teammates' collective efficacy and their team confidence: The mediating role of team identification.
- Fransen, K., Kleinert, J., Dithurbide, L., Vanbeselaere, N., & Boen, F. (Manuscript in preparation b). Development and validation of the observational collective efficacy scale for sports (OCESS).
- Myers, D., Feltz, E., & Short, S. (2004). Collective efficacy and team performance: A longitudinal study of collegiate football teams. *Group Dynamics: Theory, Research and Practice*, 8, 126-138.
- Suetens, G. (Manuscript in preparation). *Beïnvloeden leidersfiguren het teamvertrouwen van hun ploeggenoten? Experimentele studie over de verspreiding van teamvertrouwen binnen een sportteam*. (Masterproef). KU Leuven, Leuven.
- Tasa, K., Taggar, S., & Seijts, G. H. (2007). The development of collective efficacy in teams: A multilevel and longitudinal perspective. *Journal of Applied Psychology*, 92, 17-27.

De relatie tussen *collective efficacy*, teamvertrouwen en prestatie tijdens een voetbalwedstrijd:

Van vertrouwen in het team tot winst van het team.

Jari Vanroy

KU Leuven

Abstract

Deze studie onderzoekt op kwantitatieve wijze (1) de relatie tussen vertrouwen in het team en teamprestatie tijdens voetbalwedstrijden en (2) welke predictoren dit vertrouwen beïnvloeden. Dit vertrouwen wordt conceptueel ingedeeld in *collective efficacy* (procesgericht) en teamvertrouwen (uitkomstgericht). Aan 10 coaches en 134 jeugdspelers (U17/U19) werd een lijst voorgelegd met vragen omtrent *collective efficacy*, teamvertrouwen en prestatie. De vragenlijst van de spelers bevatte daarnaast vragen in verband met leiderschap en teamidentificatie. Zowel voor *collective efficacy* als voor teamvertrouwen werd via SEM-analyse een model verkregen dat de eerst gestelde hypothese deels bevestigt. Zoals verwacht werd een positieve relatie gevonden tussen de metingen van vertrouwen aan het eind van de rust en de teamprestatie tijdens de tweede helft ($p < .001$). Eveneens zoals verwacht werd een positieve relatie gevonden tussen de teamprestatie tijdens de eerste helft en beide concepten van vertrouwen bij het begin van de rust ($p < .01$). Daarentegen werd, in tegenstelling tot de verwachtingen, noch voor *collective efficacy*, noch voor teamvertrouwen een relatie gevonden tussen vertrouwen, gemeten voor de wedstrijd en de teamprestatie tijdens de eerste helft. Daarnaast bleek uit regressie-analyses dat de invloed van de coach en die van leidersfiguren binnen het team belangrijke predictoren waren van vertrouwen tijdens de wedstrijd. Vooral het teamvertrouwen dat deze personen zelf uitstraalden, speelde een cruciale rol. Aangezien zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen dynamische concepten zijn die gestuurd kunnen worden door coach en spelers, zijn dit belangrijke factoren om de teamprestatie te verbeteren.

Sleutelwoorden: leiderschap, teamidentificatie, teamprestatie

Inleiding

Er heerst een groeiende belangstelling voor het psychologische aspect binnen de sport (Weinberg & Gould, 2007, p. 8). Terwijl vroeger de nadruk vooral op het fysieke aspect lag, wordt steeds meer aandacht besteed aan de mentale sterkte van een sporter. Zo werken bijvoorbeeld steeds meer voetbalteams uit de Belgische eerste klasse samen met een sportpsycholoog. Terwijl deze sportpsycholoog vroeger dan nog voornamelijk werd ingeroepen als redder in nood, fungeert deze vandaag de dag bovendien steeds vaker als *mental coach* bij de dagelijkse begeleiding van de ploeg.

Uit onderzoek is gebleken dat bij de mentale sterkte het vertrouwen een cruciale rol speelt, en dit zowel op individueel als op teamniveau. Op niveau van het individu blijkt het vertrouwen in eigen kunnen essentieel voor een optimale prestatie binnen verschillende sportgerelateerde domeinen (Beauchamp, Bray, & Albinson, 2010; Hepler & Chase, 2008; Ness & Patton, 1979; Weiss, Wiese, & Klint, 1989). Dit geloof in de eigen capaciteiten wordt ook omschreven als *self-efficacy*: “... *the beliefs in one’s capabilities to organize and execute the courses of action required to produce given attainments*” (Bandura, 1997, p. 3). Prestatie binnen een teamsport is echter steeds het gevolg van een complexe samenhang van interacties tussen individuen. In een dergelijke context wordt het vertrouwen in de capaciteiten van het team daarom veel belangrijker dan het vertrouwen in de eigen capaciteiten. Binnen teamsporten wordt de focus dan ook vooral gericht op *collective efficacy*. Bandura (1997, p. 477) definieert dit concept als: “...*a group’s shared belief in its conjoint capabilities to organize and execute the courses of action required to produce given levels of attainment*”. Deze definitie houdt in dat *collective efficacy* een specifiek concept op teamniveau is, dat dus niet mag opgevat worden als de som van de mate van *self-efficacy* van elke speler in dit team (Ronglan, 2007).

Studies hebben getracht deze *collective efficacy* in kaart te brengen vanuit verschillende invalshoeken waardoor een ambiguïteit is ontstaan over de correcte manier om dit concept te meten. Sommige onderzoeken richten zich vooral op het vertrouwen in het proces (Ronglan, 2007; Short, Sullivan, & Feltz, 2009) – een voorbeelditem is: “Ik geloof erin dat mijn team de capaciteiten heeft om door te zetten wanneer het moeilijk gaat” - terwijl andere onderzoeken eerder het vertrouwen in het bereiken van de uiteindelijk beoogde uitkomst bevragen (De Cremer & Oosterwegel, 1999; Fransen et al., 2012; Spink, 1990) – een voorbeelditem is: “Ik geloof erin dat mijn team deze wedstrijd zal winnen”. Skinner (1995, 1996) maakt het onderscheid tussen *efficacy expectations* en *outcome expectations* (Biddle & Mutrie, 2008). *Efficacy expectations* gaan over het geloof dat een bepaald gedrag

verwezenlijkt kan worden. Aangezien het stellen van dit gedrag echter niet noodzakelijk de uiteindelijk beoogde uitkomst teweegbrengt, worden *efficacy expectations* dan ook opgevat als vertrouwen in het proces. *Outcome expectations* daarentegen, gaan over het vertrouwen in de uiteindelijk beoogde uitkomst. Ter illustratie zou men kunnen stellen dat het geloof van een speler dat zijn team kan doorzetten wanneer het moeilijk gaat, een weergave is van het vertrouwen in het proces. Het geloof van diezelfde speler dat zijn team, al dan niet ten gevolge van deze vertoonde inzet, de wedstrijd ook zal winnen is daarentegen een weergave van het vertrouwen in de uitkomst.

Toegepast op *collective efficacy*, met daarbij de definitie van Bandura (1997, p. 477) in het achterhoofd (“... *organize and execute the courses of action ...*”), impliceert dit dat enkel de onderzoeken die procesverwachtingen in kaart brengen *collective efficacy* in de strikte zin van het woord meten. In deze studie zal voortaan dan ook enkel dit begrip aangeduid worden met de term ‘*collective efficacy*’. Om het onderscheid te duiden, zullen de *outcome expectations* – het vertrouwen van een speler dat zijn team de uiteindelijk beoogde uitkomst zal bereiken – voortaan beschreven worden met de term ‘teamvertrouwen’. De koepelterm ‘vertrouwen’ slaat in deze studie dus zowel op *collective efficacy* als op teamvertrouwen.

Collective efficacy wordt beschouwd als de resultante van een complex interactieproces en is bijgevolg geen stabiele eigenschap (Bandura, 1997). Ook teamvertrouwen is onderhevig aan verandering (Tasa, Tagar, & Seijts, 2007). Zo kan een team dat een goede wedstrijd aan het spelen is het volste vertrouwen hebben in een goede afloop, maar enkele minuten later in zak en as zitten wanneer de tegenstander enkele punten na elkaar scoort waardoor men plots tegen een achterstand aankijkt. Apitzsch (2009) toonde reeds aan dat de negatieve gedachten en gevoelens van enkelen aan de basis kunnen liggen van het ‘*collective collapse*’-fenomeen. Dit fenomeen houdt in dat de meerderheid van de spelers na een sterk wedstrijdbegin plots onder het normale niveau presteert. Ter illustratie kan de UEFA Champions League-finale van 2005 tussen AC Milan en Liverpool FC dienen. Ook op heden worden op menig voetbalevenement nog gedachten gewisseld over hoe het mogelijk is geweest dat AC Milan, na een duidelijk overwicht tijdens de eerste helft en de bijhorende 3-0-voorsprong bij de rust, in de tweede helft plots de controle over de wedstrijd verloor, binnen een zevental minuten drie doelpunten incasseerde en de wedstrijd uiteindelijk zelfs nog verloor.

Verschillende studies wijzen op het belang van *collective efficacy*: teams met een hoge *collective efficacy* tonen meer toewijding en veerkracht en presteren beter dan teams

met een lagere *collective efficacy* (Bandura, 2000). Ook heeft *collective efficacy* een positieve impact op prestatie wanneer de spelers van het team sterk van elkaar afhankelijk zijn om een bepaalde taak tot een goed einde te brengen (Eretz & Katz-Navon, 2005). Bovendien wordt de prestatie van een team beter voorspeld door *collective efficacy* dan door *self-efficacy* (Ronglan, 2007). Daarnaast blijkt uit ander onderzoek dat ook het geloof in het winnen van de wedstrijd, anders gesteld teamvertrouwen, van belang is voor de prestatie (Myers, Feltz, & Short, 2004). Meer nog, Myers et al. (2004) suggereerden op basis van longitudinale en cross-sectionele gegevens zelfs dat er een wederkerige relatie bestaat tussen teamvertrouwen en prestatie. In dit onderzoek werd immers niet alleen vastgesteld dat een geaggregeerde maat van teamvertrouwen de daaropvolgende offensieve prestaties van American football-spelers voorspelt, maar ook dat voorafgaande offensieve prestaties teamvertrouwen voorspellen. Aangezien in American football vooral de offensieve spelers van het team sterk van elkaar afhankelijk zijn inzake taken, doelen en gevolgen, werden in deze studie enkel de offensieve prestaties in rekening gebracht als prestatie maat.

Ondanks de dynamische aard van zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen, onderzocht voorgaand onderzoek deze concepten enkel op een statische manier, namelijk voor of na de wedstrijd (bv. Myers et al., 2004). Zelden werden deze concepten ook tijdens de wedstrijd onderzocht – hetzelfde geldt overigens voor de bijhorende prestatie metingen (bv. Feltz & Lirgg, 1998). Een eerste uitzondering hierop is een longitudinale studie van Ronglan (2007), dewelke *collective efficacy* in kaart tracht te brengen voor, tijdens en na de wedstrijd. Het gaat hier echter om een kwalitatieve observatiestudie, weliswaar aangevuld met interviews, waarbij de auteur als observator én als deelnemer fungeert. Een tweede uitzondering betreft een studie waarin teamvertrouwen en prestatie binnen *adventure racing teams* op verschillende tijdstippen tijdens dezelfde race gemeten worden (Edmonds, Tenenbaum, Kamata, & Johnson, 2009). Een belangrijke bedenking bij dit onderzoek is dan weer dat deze metingen, hoewel binnen dezelfde race uitgevoerd, verschillende disciplines van het *adventure racing* betreffen. Doordat deze disciplines (bv. klimmen, kanoën, mountainbiking enz.) weinig onderlinge gelijkenissen vertonen en de hele race bovendien meerdere uren duurt, kunnen de resultaten van dat onderzoek dan ook moeilijk veralgemeend worden naar de meeste teamsporten. Het eerste doel van deze studie is dan ook zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen op een kwantitatieve en dynamische manier te meten tijdens voetbalwedstrijden. Hierbij wordt eveneens gekeken naar de dynamische relatie met prestatie om na te gaan of een invloed van vertrouwen op de daaropvolgende meting van

prestatie alsook van prestatie op de daaropvolgende meting van vertrouwen, zoals gevonden in voorgaand onderzoek (bv. Myers et al., 2004), ook tijdens de wedstrijd bevestigd worden.

Aangezien zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen variëren tijdens een wedstrijd, is het belangrijk te weten welke factoren deze twee variabelen beïnvloeden; met andere woorden, wat ervoor zorgt dat spelers (blijven) vertrouwen in de capaciteiten van hun team, of omgekeerd wat ervoor zorgt dat ze hun schouders laten hangen en alle hoop opgeven. Als coaches en spelers weten wat de belangrijkste predictoren zijn van dit vertrouwen, kan men via deze weg ook de spelers hun *collective efficacy* en teamvertrouwen beïnvloeden, met mogelijk een betere teamprestatie tot gevolg.

Een eerste mogelijke predictor is de mate waarin men zich identificeert met het team, een concept dat in deze studie voortaan beschreven zal worden met de term 'teamidentificatie'. Een sportteam vertoont vele gelijkenissen met een klassieke bedrijfsorganisatie, zoals de vertakte structuur met bovenaan één persoon die de eindbeslissing maakt (de coach versus de manager), de benoeming van leidersfiguren binnen de groep (de kapitein versus de ploegbaas), de prestatiegerichte omgeving en de nood aan teamwerk om een goed eindresultaat te halen. Teamidentificatie kan dan ook gekaderd worden binnen het ruimere concept '*organizational identification*' (Haslam, 2004, p. 2). *Organizational identification* wordt hierbij gedefinieerd als: "A relatively enduring state that reflects an individual's willingness to define him- or herself as a member of a particular organization" (Haslam, 2004, p.281). Voorgaand onderzoek binnen de sportcontext wees reeds uit dat teamidentificatie onder andere de samenhang binnen een team voorspelt (De Backer et al., 2011). Bovendien toonden verschillende onderzoeken de relatie aan tussen identificatiemetingen en *efficacy expectations* (Drury & Reicher, 2005; Van Zomeren, Postmes, & Spears, 2008). Weliswaar dient opgemerkt te worden dat recent onderzoek erop wijst dat *collective efficacy* eerder een invloed lijkt uit te oefenen op teamidentificatie dan omgekeerd (Van Zomeren, Leach, & Spears, 2010).

Een tweede mogelijke predictor van vertrouwen is de mate waarin de coach uitstraalt dat hij gelooft in winst van het team, met andere woorden de spelers hun perceptie van het teamvertrouwen van de coach. Zo werd voor 72 bronnen onderzocht in welke mate deze bronnen teamvertrouwen konden voorspellen (Bloemen, 2012). Hierbij werd aangetoond dat de expressie van teamvertrouwen door de coach de op één na belangrijkste predictor van positief teamvertrouwen is.

In datzelfde onderzoek (Bloemen, 2012) was de belangrijkste predictor van dit positieve teamvertrouwen de expressie van teamvertrouwen van leidersfiguren binnen het

team. De impact van de leiders blijkt uit dat onderzoek dus nog groter dan die van de coach. Eerder onderzoek maakte ook de belangrijke invloed van leiderschap op *collective efficacy* duidelijk; zelfzeker leiderschap zou resulteren in hogere *collective efficacy* (Watson, Chemers, & Preiser, 2001). Een studie van Ronglan (2007) wees dan weer op het feit dat sommige spelers binnen een team – vaak die met de meeste ervaring – een belangrijke taak vervullen als rolmodel met betrekking tot het demonstreren en verspreiden van *collective efficacy*. Verder bleek ook dat zelfgerapporteerd leiderschap positief gecorreleerd is met *collective efficacy* (Price & Weiss, 2011). De mate waarin de leidersfiguren binnen het team uitstralen dat ze geloven in winst, met andere woorden de spelers hun perceptie van het teamvertrouwen van de leider, wordt in de huidige studie dan ook opgenomen als derde mogelijke predictor van vertrouwen.

Ten slotte kan ook de prestatie als belangrijke predictor van vertrouwen aanzien worden omdat voorafgaande overwinningen en succesbelevingen een positief effect hebben op overtuiging, zelfvertrouwen en gepercipieerde winstkans (Mack, Miller, Smith, Monaghan, & German, 2008). Het onderzoek van Myers et al. (2004) suggereert dat ongeveer de helft van de verklaarde variantie van het op een bepaald moment gemeten teamvertrouwen niet verklaard wordt door de voorgaande meting van teamvertrouwen maar door andere determinanten zoals voorgaande prestatie. Desondanks blijkt uit later onderzoek dat de percepties van teamvertrouwen bij de coach en bij leidersfiguren belangrijkere predictoren van teamvertrouwen zijn dan voorgaande prestaties (Bloemen, 2012; Fransen et al., 2012).

Echter, net als *collective efficacy* en teamvertrouwen zelf, werden in voorgaand onderzoek de predictoren van deze concepten nagenoeg uitsluitend voor en na de wedstrijd gemeten (bv. Fransen et al., 2012). Deze studie tracht ook daar verandering in te brengen en deze predictoren ook tijdens de wedstrijd in kaart te brengen.

Samengevat kan dan ook gesteld worden dat deze studie twee doelen vooropstelt. Ten eerste wordt beoogd een stap te zetten naar het continu meten van *collective efficacy* en teamvertrouwen tijdens de wedstrijd. Daarom werden beide concepten in de huidige studie zowel voor de wedstrijd als tijdens de rust gemeten. Teamvertrouwen werd bovendien ook na de wedstrijd gemeten. In vergelijking met voorgaand onderzoek vormen de metingen tijdens de rust dus de belangrijkste vernieuwing. In samenhang hiermee wordt ook de relatie van elk van beide concepten met prestatie onderzocht en wordt nagegaan of bepaalde relaties, zoals gevonden in voorgaand onderzoek, bevestigd worden tijdens de wedstrijd. Verwacht wordt dan ook dat zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen een invloed uitoefenen op de

daaropvolgende meting van prestatie alsook dat prestatie een invloed uitoefent op de daaropvolgende meting van deze beide concepten van vertrouwen. Meer specifiek wordt gesteld dat *collective efficacy* en teamvertrouwen voor de wedstrijd positief gerelateerd zijn aan de teamprestatie in de eerste helft (respectievelijk Hypothese A.1 en Hypothese B.1) en dat beide concepten van vertrouwen tijdens de rust positief gerelateerd zijn aan de teamprestatie in de tweede helft (Hypothese A.2 en Hypothese B.2). Daarnaast wordt eveneens het omgekeerde verondersteld, namelijk dat de teamprestatie in de eerste en in de tweede helft positief gerelateerd zijn aan vertrouwen tijdens de rust (Hypothese C betreffende *collective efficacy* en Hypothese D.1 betreffende teamvertrouwen) respectievelijk na de wedstrijd (Hypothese D.2 betreffende teamvertrouwen).

Het tweede doel van deze studie is het bepalen van de predictoren van *collective efficacy* en teamvertrouwen voor de wedstrijd en tijdens de rust. De wetenschap welke factoren een invloed uitoefenen op beide concepten kan coaches en spelers in staat stellen dit vertrouwen binnen hun team te verhogen tijdens de wedstrijd. Op basis van voorgaand onderzoek wordt verwacht dat ook tijdens de wedstrijd, meer nog dan de voorgaande prestatie, het teamvertrouwen van de coach en in het bijzonder dat van de leider de belangrijkste predictoren zijn van *collective efficacy* (Hypothese E.1) en van teamvertrouwen (Hypothese E.2). Aangezien teamvertrouwen een weergave is van vertrouwen in de uiteindelijk beoogde uitkomst, wordt ook verwacht dat de voorgaande prestatie (een uitkomstmaat) een betere predictor is van dit teamvertrouwen dan van *collective efficacy* (Hypothese F). Ten slotte wordt ook de mogelijke invloed van teamidentificatie in rekening gebracht. Op basis van voorgaande literatuur wordt verwacht dat teamidentificatie ook tijdens de wedstrijd vertrouwen (en dan vooral *collective efficacy*) verklaart maar dat deze bijdrage minder zwaar doorweegt dan de andere concepten die hierboven toegelicht werden (Hypothese G).

Methode

Procedure

Dit onderzoek werd uitgevoerd bij voetbalteams. Kenmerkend voor voetbalteams is dat de spelers sterk van elkaar afhankelijk zijn om een bepaalde taak tot een goed einde te brengen. Factoren zoals de grootte van het veld (ongeveer 0.5 ha), het grote aantal spelers (11 per team) en het zonespel waarbij elke speler een bepaalde rol invult, dragen hiertoe bij. Bovendien biedt de lange rustperiode (ongeveer 15 minuten) een praktisch voordeel voor het uitvoeren van metingen (het invullen van een vragenlijst) tijdens de rust.

Via e-mail werden 13 clubs gecontacteerd. Uiteindelijk verleenden 10 teams hun

medewerking, waarvan twee teams deel uitmaakten van dezelfde club. Op clubniveau betekent dit dus een respons ratio van 69%. Van de negen deelnemende clubs waren er acht gesitueerd in de provincie Antwerpen en één in de provincie Vlaams-Brabant. Van de 10 teams speelden er zeven op het niveau 'Gewestelijke U17' en twee op het niveau 'Provinciale U17'; één team speelde op het niveau 'Nationale U19'.

Bij elk team werden metingen uitgevoerd bij één wedstrijd. In totaal werd er gemeten bij zes verschillende wedstrijden – vier maal werden bij een wedstrijd beide teams bevestigd. Informatie over het verloop van elk van deze wedstrijden wordt weergegeven in Appendix A. Voor aanvang werden spelers en coach uitgebreid geïnformeerd over de wijze waarop de vragenlijsten dienden ingevuld te worden. De testleider was in de kleedkamer aanwezig om eventuele bijkomende vragen te beantwoorden. De spelers werden op geen enkele wijze verplicht de vragenlijst in te vullen en er werden voorzieningen getroffen om de anonimiteit te waarborgen.

Deelnemers

In totaal vulden alle coaches (10) en spelers (134) hun vragenlijst in. Deze waren allen van het mannelijke geslacht. De leeftijd van de spelers varieerde van 13 jaar tot 18 jaar ($M = 15.9$ jaar, $SD = 0.8$ jaar). Hun ervaring in voetbal bedroeg gemiddeld 9.5 jaar ($SD = 2.4$ jaar), waarvan gemiddeld 6.2 jaar bij de huidige club ($SD = 3.7$ jaar).

Metingen

Spelers en coaches kregen elk een specifieke vragenlijst. Beide vragenlijsten bevatten naast algemene vragen zoals identificatiegegevens (bv. aantal jaar in de club, aantal spelers in het team enz.), vragen omtrent *collective efficacy*, teamvertrouwen en prestatie. De vragenlijst van de spelers bevatte daarnaast ook nog specifieke vragen in verband met leiderschap en teamidentificatie. De volledige vragenlijst van de spelers wordt weergegeven in Appendix B, de volledige vragenlijst van de coach in Appendix C.

Collective efficacy. *Collective efficacy* werd bij elke speler bevestigd voor de wedstrijd, bij het begin van de rust en aan het eind van de rust. Er werd gekozen om zowel bij het begin van de rust als aan het eind van de rust te bevestigen omdat eerder onderzoek reeds aantoonde dat de speech van de coach tijdens de rust een invloed kan hebben op de spelers hun vertrouwen (Vargas-Tonsing & Bartholomew, 2006). Wegens tijdsgebrek werd *collective efficacy* na de wedstrijd niet bevestigd. Voor de bevestigingen werd de '*Collective Efficacy Questionnaire for Sports*' gebruikt, een vragenlijst die gevalideerd is binnen de teamsporten (Short et al., 2009). Gezien het tijdsgebrek tijdens de rust werd gekozen om enkel het hoogst ladende item van elk van de vijf subschalen te bevestigen. Voor de wedstrijd werd echter de

volledige vragenlijst afgenomen om zo de validiteit van de gebruikte 5-itemschaal na te gaan. Een voorbeelditem is: “In welke mate geloof jij dat jouw team in de volgende wedstrijd helft in staat is om een positieve instelling te behouden?”. De spelers konden bij dit item op een 7-pt-Likertschaal een score geven van -3 (‘helemaal niet overtuigd’) tot 3 (‘helemaal overtuigd’), met 0 (‘tussenin’) als middelpunt.

Teamvertrouwen. Het eigen teamvertrouwen voor de wedstrijd, bij het begin van de rust en aan het eind van de rust werd bij elke speler bepaald op basis van één item: “In welke mate geloof jij dat jouw team in staat is om de wedstrijd te winnen?”. De spelers konden bij dit item op een 7-pt-Likertschaal een score geven van -3 (‘helemaal niet overtuigd’) tot 3 (‘helemaal overtuigd’), met 0 (‘tussenin’) als middelpunt.

Het eigen teamvertrouwen na de wedstrijd werd bij elke speler eveneens bepaald op basis van één item, namelijk: “Wanneer je volgend weekend opnieuw tegen deze ploeg zou spelen, wat zou dan het resultaat zijn volgens jou?”. De spelers konden bij dit item op een 5-pt-Likertschaal een score geven van ‘zwaar verliezen’ tot ‘zwaar winnen’, met ‘gelijk spelen’ als middelpunt.

De perceptie van teamvertrouwen van de coach werd bij elke speler bevraagd voor de wedstrijd en bij het begin van de rust met behulp van één item, namelijk: “Mijn coach gelooft erin dat ons team deze wedstrijd gaat winnen”. De spelers konden bij dit item op een 7-pt-Likertschaal een score geven van -3 (‘helemaal niet overtuigd’) tot 3 (‘helemaal overtuigd’), met 0 (‘tussenin’) als middelpunt.

In de vragenlijst werd gevraagd één speler binnen het team aan te duiden als ‘de leider’. De perceptie van teamvertrouwen van deze leider werd bij elke speler bevraagd voor de wedstrijd en bij het begin van de rust met behulp van één item, namelijk: “De leider gelooft erin dat ons team deze wedstrijd gaat winnen”. De spelers konden bij dit item op een 7-pt-Likertschaal een score geven van -3 (‘helemaal niet overtuigd’) tot 3 (‘helemaal overtuigd’), met 0 (‘tussenin’) als middelpunt.

Prestatie. De perceptie van de teamprestatie werd bij elke speler bevraagd voor de wedstrijd (‘teamprestatie vorige wedstrijd’), bij het begin van de rust (‘teamprestatie eerste helft’) en na de wedstrijd (‘teamprestatie tweede helft’ en ‘teamprestatie volledige wedstrijd’). Deze vier waarden werden telkens bepaald op basis van één item. Een voorbeelditem is: “Hoe heeft jouw team de eerste helft gespeeld?”. De spelers konden bij dit item op een 7-pt-Likertschaal een score geven van 1 (‘zeer slecht’) tot 7 (‘zeer goed’), met 4 (‘matig’) als middelpunt.

De perceptie van de eigen prestatie werd bij elke speler bevraagd voor de wedstrijd

(‘eigen prestatie vorige wedstrijd’), bij het begin van de rust (‘eigen prestatie eerste helft’) en na de wedstrijd (‘eigen prestatie tweede helft’ en ‘eigen prestatie volledige wedstrijd’). Deze vier waarden werden telkens bepaald op basis van één item. Een voorbeelditem is: “Hoe heb je zelf de eerste helft gespeeld?”. De spelers konden bij dit item op een 7-pt-Likertschaal een score geven van 1 (‘zeer slecht’) tot 7 (‘zeer goed’), met 4 (‘matig’) als middelpunt.

Daarnaast werd aan de coach zijn perceptie van de prestatie van elk van de spelers bevraagd bij het begin van de rust en na de wedstrijd. Ook deze waarden werden telkens bepaald op basis van één item, namelijk: “Wat was het spelniveau van jouw individuele spelers tijdens de eerste (en respectievelijk de tweede) helft?”. De coach kon bij dit item op een 7-pt-Likertschaal voor elke speler een score geven van -3 (‘zeer slecht’) tot 3 (‘zeer goed’), met 0 (‘matig’) als middelpunt of ‘NG’ aanduiden wanneer deze speler niet gespeeld had.

Teamidentificatie. Teamidentificatie werd voor de wedstrijd bij elke speler bepaald op basis van vijf items. De keuze van items is gebaseerd op onderzoek van De Backer et al. (2011). Een voorbeelditem is: “Ik voel mij erg verbonden met mijn teamgenoten”. De spelers konden bij dit item op een 7-pt-Likertschaal een score geven van -3 (‘helemaal niet akkoord’) tot 3 (‘helemaal akkoord’), met 0 (‘tussenin’) als middelpunt.

Resultaten

Betrouwbaarheid Beperkte Schaal

Cronbach's bij de 20-itemschaal van *collective efficacy*, gemeten met de volledige ‘*Collective Efficacy Questionnaire for Sports*’, bedroeg .96. *Cronbach's* bij de beperkte 5-itemschaal van *collective efficacy*, gemeten met de hoogst ladende items van elk van de vijf subschalen, bedroeg .83. Beide waarden duiden op schalen met een hoge interne consistentie. De correlatie tussen *collective efficacy*, voor de wedstrijd gemeten met 20-itemschaal, en *collective efficacy*, voor de wedstrijd gemeten met de 5-itemschaal, bedroeg bovendien 0.95 ($p < .001$). Dit suggereert dat ook de 5-itemschaal kan gebruikt worden als meting van *collective efficacy*.

Descriptieve Statistieken

Een overzicht van gemiddelde metingen en standaarddeviaties van alle spelers hun *collective efficacy*, teamvertrouwen en perceptie van teamprestatie is weergegeven in Tabel 1. Ook per team is een overzicht weergegeven van gemiddelde metingen en standaarddeviaties van de spelers hun *collective efficacy*, teamvertrouwen en perceptie van teamprestatie in respectievelijk Appendix D, Appendix E en Appendix F.

Tabel 1.

Gemiddelde (M) en Standaarddeviatie (SD) van Alle Spelers hun Perceptie van Collective Efficacy, van Teamvertrouwen en van Teamprestatie, Gemeten op Verschillende Tijdstippen.

Meting	M	SD
Collective efficacy voor wedstrijd ^a	1.86	.92
Collective efficacy begin rust ^a	2.07	.92
Collective efficacy eind rust ^a	2.10	.93
Teamvertrouwen voor wedstrijd ^a	2.28	1.11
Teamvertrouwen begin rust ^a	1.98	1.18
Teamvertrouwen eind rust ^a	2.02	1.15
Teamvertrouwen na wedstrijd ^b	4.17	.83
Teamprestatie eerste helft ^c	4.74	1.27
Teamprestatie tweede helft ^c	5.22	1.36

^a Gemeten op een 7-pt-Likertschaal gaande van -3 tot en met 3.

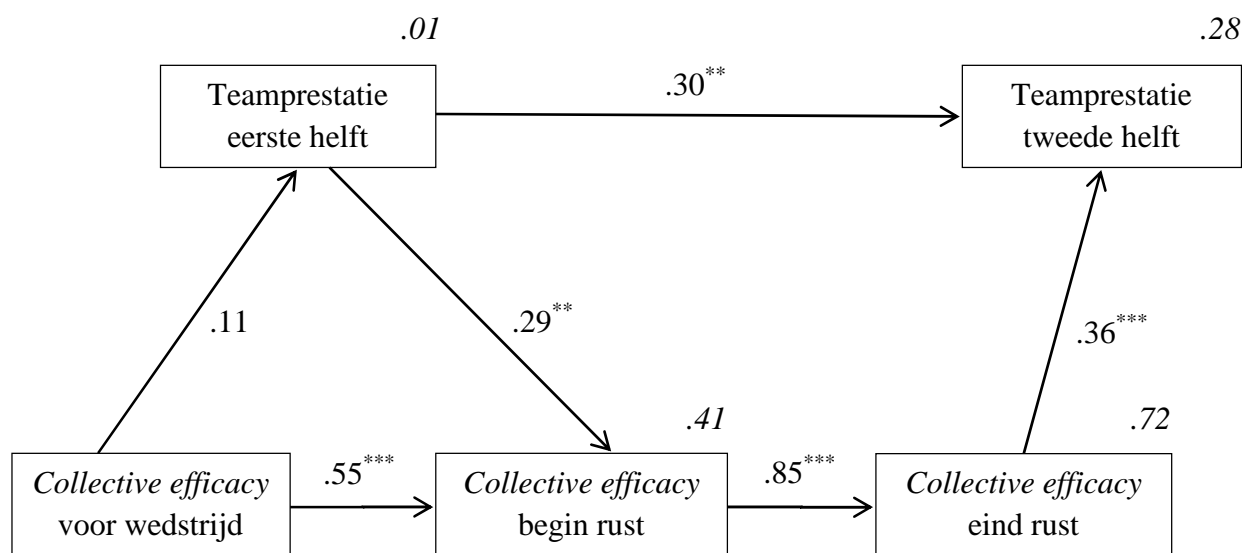
^b Gemeten op een 5-pt-Likertschaal gaande van 1 tot en met 5.

^c Gemeten op een 7-pt-Likertschaal gaande van 1 tot en met 7.

SEM-analyse van Collective Efficacy en Teamprestatie

Om de relatie tussen *collective efficacy* en teamprestatie te testen werd een SEM-analyse uitgevoerd met het programma AMOS waarin op twee tijdstippen metingen van de teamprestatie (eerste helft en tweede helft) werden opgenomen, evenals op drie tijdstippen metingen van *collective efficacy* (voor de wedstrijd, bij het begin van de rust en aan het eind van de rust).

Een AMOS *maximum likelihood confirmatory* padanalyse wijst erop dat de verzamelde data het vooropgestelde model zeer goed ondersteunen ($\chi^2 = 3.12$, $df = 4$, $p = .54$; $GFI = .99$; $AGFI = .94$; $CFI = 1.00$; $RMSEA = .00$). De gestandaardiseerde coëfficiënten van elk regressiepad en de proporties verklaarde variantie zijn weergegeven in Figuur 1. Dit model bevestigt de verwachte relatie tussen *collective efficacy* en teamprestatie (Hypothese A en Hypothese C) gedeeltelijk – verwacht werd dat *collective efficacy* positief gerelateerd is aan de daaropvolgende meting van prestatie alsook dat prestatie positief gerelateerd is aan de daaropvolgende meting van *collective efficacy*. Relaties die niet in de hypothesen vervat waren maar toch weergegeven zijn, werden opgenomen omwille van hun bijdrage aan de ‘fit’ van het model.

Figuur 1. Het SEM-model van *collective efficacy* en teamprestatie met regressiecoëfficiënten en cursief proporties verklaarde variantie.

Opmerking: ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Invloed *collective efficacy* op teamprestatie. Ten eerste, wat de invloed van *collective efficacy* op teamprestatie betreft, kan er geconcludeerd worden dat Hypothese A gedeeltelijk bevestigd wordt. De positieve correlatie tussen *collective efficacy* voor de wedstrijd en de teamprestatie tijdens de eerste helft (Hypothese A.1) is immers niet significant, deze tussen *collective efficacy* aan het eind van de rust en de teamprestatie tijdens de tweede helft (Hypothese A.2) echter wel. Teamprestatie tijdens de eerste helft en *collective efficacy* aan het eind van de rust verklaren samen 28% van de variantie in teamprestatie tijdens de tweede helft.

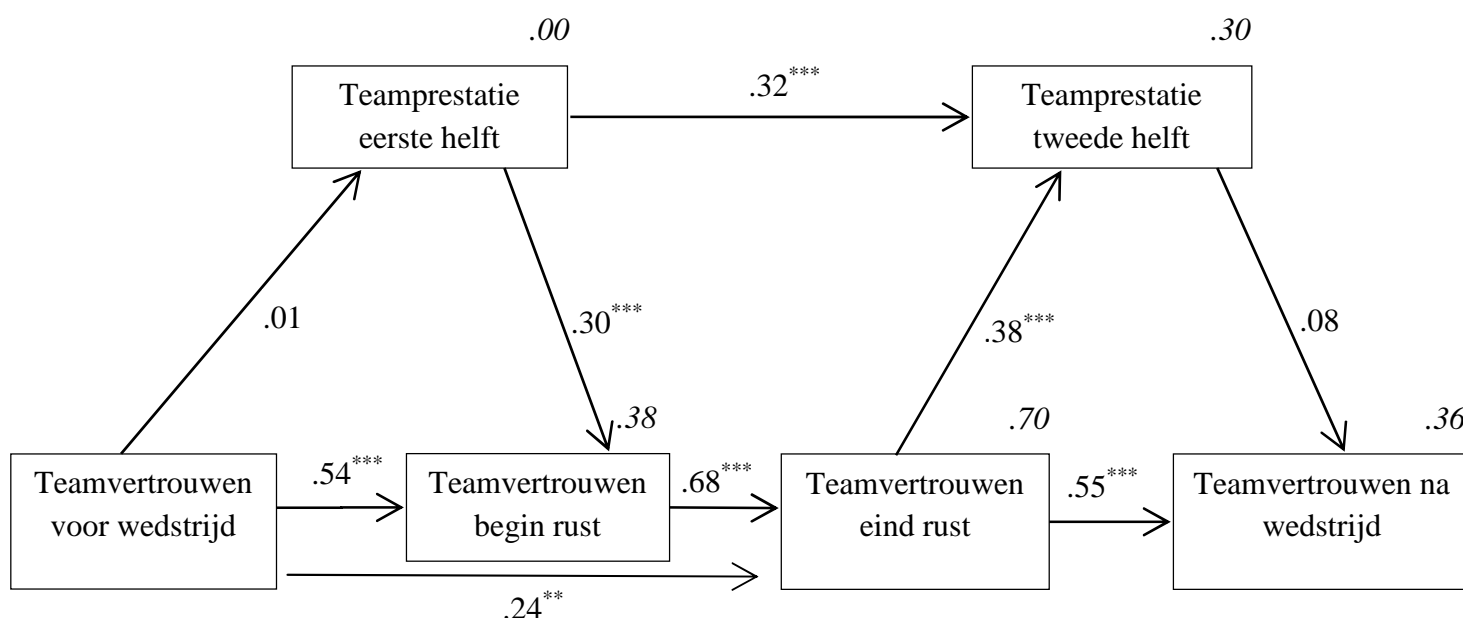
Invloed teamprestatie op *collective efficacy*. Ten tweede, wat de invloed van teamprestatie op *collective efficacy* betreft, kan er geconcludeerd worden dat Hypothese C bevestigd wordt. De positieve correlatie tussen teamprestatie tijdens de eerste helft en *collective efficacy* bij het begin van de rust is immers significant. *Collective efficacy* voor de wedstrijd en teamprestatie tijdens de eerste helft verklaren samen 41% van de variantie in *collective efficacy* bij het begin van de rust.

SEM-analyse van Teamvertrouwen en Teamprestatie

Om de relatie tussen teamvertrouwen (van de spelers) en de perceptie van teamprestatie te testen werd een SEM-analyse uitgevoerd met het programma AMOS waarin op twee tijdstippen metingen van de teamprestatie (eerste helft en tweede helft) werden opgenomen, evenals op vier tijdstippen metingen van teamvertrouwen (voor de wedstrijd, bij

het begin en aan het eind van de rust en na de wedstrijd).

Een *AMOS maximum likelihood confirmatory* padanalyse wijst erop dat de verzamelde data het vooropgestelde model ondersteunen ($\chi^2 = 6.89$, $df = 6$, $p = .33$; $GFI = .97$; $AGFI = .91$; $CFI = 1.00$; $RMSEA = .04$). De gestandaardiseerde coëfficiënten van elk regressiepad en de proporties verklaarde variantie zijn weergegeven in Figuur 2. Dit model bevestigt de verwachte relatie tussen teamvertrouwen en teamprestatie (Hypothese B en Hypothese D) eveneens gedeeltelijk – verwacht werd dat ook teamvertrouwen positief gerelateerd is aan de daaropvolgende meting van prestatie alsook dat prestatie positief gerelateerd is aan de daaropvolgende meting van teamvertrouwen. Relaties die niet in de hypothesen vervat waren maar toch weergegeven zijn, werden opgenomen omwille van hun bijdrage aan de ‘fit’ van het model.

Figuur 2. Het SEM-model van teamvertrouwen en teamprestatie met regressiecoëfficiënten en cursief proporties verklaarde variantie.

Opmerking: ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Invloed teamvertrouwen op teamprestatie. Ten eerste, wat de invloed van teamvertrouwen op teamprestatie betreft, kan er geconcludeerd worden dat Hypothese B gedeeltelijk bevestigd wordt. De positieve correlatie tussen teamvertrouwen voor de wedstrijd en de teamprestatie tijdens de eerste helft (Hypothese B.1) is immers niet significant, deze tussen teamvertrouwen aan het eind van de rust en de teamprestatie tijdens de tweede helft (Hypothese B.2) echter wel. Teamprestatie tijdens de eerste helft en

teamvertrouwen aan het eind van de rust verklaren samen 30% van de variantie in teamprestatie tijdens de tweede helft.

Invloed teamprestatie op teamvertrouwen. Ten tweede, wat de invloed van teamprestatie op teamvertrouwen betreft, kan er geconcludeerd worden dat Hypothese D gedeeltelijk bevestigd wordt. De positieve correlatie tussen teamprestatie tijdens de eerste helft en teamvertrouwen bij het begin van de rust (Hypothese D.1) is immers wel significant, deze tussen teamprestatie tijdens de tweede helft en teamvertrouwen na de wedstrijd (Hypothese D.2) echter niet. Teamvertrouwen voor de wedstrijd en teamprestatie tijdens de eerste helft verklaren samen 38% van de variantie in teamvertrouwen bij het begin van de rust.

Predictoren van *Collective Efficacy* en Teamvertrouwen Voor de Wedstrijd

Om te onderzoeken welke predictoren *collective efficacy* en teamvertrouwen voor de wedstrijd verklaren, werd met behulp van SPSS een regressie-analyse uitgevoerd. De resultaten worden weergegeven in Tabel 2.

Tabel 2.

Regressie-analyse ter Bepaling van Collective Efficacy en Teamvertrouwen Voor de wedstrijd.

Predictoren	<i>Collective efficacy</i>	Teamvertrouwen
	($R^2 = .47^{**}$)	($R^2 = .25^{***}$)
	-coëfficiënten	-coëfficiënten
Eigen prestatie vorige wedstrijd	.06	.06
Teamprestatie vorige wedstrijd	-.11	.00
Teamidentificatie	.32 ^{***}	.21 [*]
Teamvertrouwen coach voor wedstrijd	.24 [*]	.11
Teamvertrouwen leider voor wedstrijd	.36 ^{**}	.32 ^{**}

Opmerking: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Uit deze regressie blijkt dat de opgenomen predictoren samen een significant percentage van de variantie in *collective efficacy* en teamvertrouwen voor de wedstrijd verklaren, respectievelijk zelfs 47% en 25%. De spelers hun teamidentificatie en perceptie van teamvertrouwen van de leider voor de wedstrijd blijken een significante predictor van zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen voor de wedstrijd te zijn. De spelers hun perceptie van teamvertrouwen van de coach voor de wedstrijd is bovendien een significante predictor van *collective efficacy* voor de wedstrijd. De predictor die de meeste variantie verklaart, zowel bij

collective efficacy als bij teamvertrouwen voor de wedstrijd, is de spelers hun perceptie van teamvertrouwen van de leider voor de wedstrijd, met respectievelijke r -waarden van .36 en .32. Zoals gesteld in Hypothese E, blijkt de invloed van de leider dus het meest bepalend.

Predictoren van Collective Efficacy en Teamvertrouwen bij het Begin van de Rust

De invloed van *collective efficacy* en teamvertrouwen voor de wedstrijd op respectievelijk *collective efficacy* en teamvertrouwen bij het begin van de rust, alsook die van teamprestatie tijdens de eerste helft op deze twee concepten werden reeds toegelicht (zie respectievelijk Figuur 1 en Figuur 2). Om te onderzoeken welke predictoren daarnaast *collective efficacy* en teamvertrouwen bij het begin van de rust verklaren, werd vervolgens opnieuw met behulp van SPSS een regressie-analyse uitgevoerd. De resultaten worden weergegeven in Tabel 3. Uit deze regressie blijkt dat de opgenomen predictoren samen een significant percentage van de variantie in *collective efficacy* en teamvertrouwen bij het begin van de rust verklaren, respectievelijk zelfs 58% en 50%. Bij *collective efficacy* bij het begin van de rust is de enige predictor die hieraan een significante bijdrage levert de spelers hun perceptie van teamvertrouwen van de leider bij het begin van de rust, met een r -waarde van .41. Ook bij het begin van de rust blijkt bijgevolg het belang van de invloed van de leider. Bij teamvertrouwen bij het begin van de rust levert geen enkele predictor een significante bijdrage.

Tabel 3.

Regressie-analyse ter Bepaling van Collective Efficacy en Teamvertrouwen bij het Begin van de Rust.

Predictoren	Collective efficacy ($R^2 = .58^{***}$)	Teamvertrouwen ($R^2 = .50^{***}$)
Eigen prestatie vorige wedstrijd	.03	.05
Teamprestatie vorige wedstrijd	-.12	-.20
Teamidentificatie	.05	.04
Teamvertrouwen coach voor wedstrijd	.12	.08
Teamvertrouwen leider voor wedstrijd	.11	.28
Eigen prestatie eerste helft	.17	.16
Eigen prestatie eerste helft (perceptie coach)	-.04	.03
Teamprestatie eerste helft	.07	.09
Teamvertrouwen coach begin rust	.17	.22
Teamvertrouwen leider begin rust	.41 ^{**}	.16

Opmerking: * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Predictoren van Teamvertrouwen na de Wedstrijd

Om te onderzoeken welke predictoren teamvertrouwen na de wedstrijd verklaren, naast teamprestatie tijdens de tweede helft (zie Figuur 2), werd eveneens met behulp van SPSS een regressie-analyse uitgevoerd. De resultaten worden weergegeven in Tabel 4. Uit deze regressie blijkt dat de opgenomen predictoren samen een significant percentage van de variantie in teamvertrouwen na de wedstrijd verklaren, namelijk 49%. De perceptie van de individuele spelersprestatie door de coach levert hieraan twee maal een significante bijdrage; tijdens de eerste helft met een β -waarde van $-.38$ en tijdens de tweede helft met een β -waarde van $.35$. Deze bevindingen stroken niet met Hypothese E. Er werd namelijk wel een invloed verwacht van prestatiemetingen maar niet dat deze nog groter zou zijn dan die van het teamvertrouwen dat de coach uitstraalt, laat staan dan die van het teamvertrouwen dat de leider uitstraalt. Bovendien valt op dat de β -waarde van de coach zijn perceptie van de spelers hun individuele prestatie tijdens de eerste helft negatief is. Dit betekent dat hoe hoger de coach de prestatie van een speler tijdens de eerste helft inschat, hoe lager deze speler zijn teamvertrouwen na de wedstrijd ligt; dit werd geenszins verwacht.

Tabel 4.*Regressie-analyse ter Bepaling van Teamvertrouwen na de Wedstrijd.*

Predictoren	Teamvertrouwen ($R^2 = .49^{***}$) -coëfficiënten
Eigen prestatie vorige wedstrijd	-.13
Teamprestatie vorige wedstrijd	.00
Teamidentificatie	-.09
Teamvertrouwen coach voor wedstrijd	.07
Teamvertrouwen leider voor wedstrijd	.15
Eigen prestatie eerste helft	.25
Eigen prestatie eerste helft (perceptie coach)	-.38 ^{**}
Teamprestatie eerste helft	-.24
Teamvertrouwen coach begin rust	.10
Teamvertrouwen leider begin rust	.11
Eigen prestatie tweede helft	.09
Eigen prestatie tweede helft (perceptie coach)	.35 [*]
Eigen prestatie volledige wedstrijd	.13
Teamprestatie tweede helft	-.04
Teamprestatie volledige wedstrijd	.09

Opmerking: ^{*} $p < .05$, ^{**} $p < .01$, ^{***} $p < .001$.

Discussie

Dit onderzoek stelde twee doelen voorop. Ten eerste werd de dynamische relatie tussen vertrouwen (*collective efficacy* en teamvertrouwen) en teamprestatie tijdens een voetbalwedstrijd onderzocht; ten tweede werden ook enkele predictoren van beide vormen van vertrouwen tijdens de wedstrijd in rekening gebracht.

Met betrekking tot het eerste doel werd gesteld dat tijdens de wedstrijd *collective efficacy* (Hypothese A) en teamvertrouwen (Hypothese B) een positieve relatie vertonen met de daaropvolgende meting van teamprestatie en dat teamprestatie een positieve relatie vertoont met de daaropvolgende meting van deze beide concepten van vertrouwen (Hypothese C en Hypothese D). Zowel voor *collective efficacy* als voor teamvertrouwen werd een model verkregen dat het gestelde deels bevestigt. Zoals verwacht werd immers wel een positieve relatie gevonden tussen deze metingen van vertrouwen aan het eind van de rust

enerzijds en de teamprestatie tijdens de tweede helft anderzijds (Hypothese A.2 en Hypothese B.2). Eveneens zoals verwacht werd een positieve relatie gevonden tussen de teamprestatie tijdens de eerste helft enerzijds en beide concepten van vertrouwen bij het begin van de rust anderzijds (Hypothese C en Hypothese D.1).

Daarentegen werd, anders dan verwacht, noch voor *collective efficacy*, noch voor teamvertrouwen een relatie gevonden tussen vertrouwen, gemeten voor de wedstrijd, en de teamprestatie tijdens de eerste helft (Hypothese A.1 en Hypothese B.1). Een mogelijke verklaring voor deze vaststelling schuilt in externe factoren zoals het niveau van de tegenstander, de beslissingen van de scheidsrechter en de speelomstandigheden (bv. de staat van het terrein). Deze factoren zijn bepalend voor de prestatie en bijgevolg wellicht ook voor het vertrouwen. Belangrijk hierbij is dat ze in de loop van de wedstrijd steeds meer vorm krijgen maar voor de wedstrijd nog moeilijk in te schatten zijn. Deze bedenking is in de huidige studie dan ook in het bijzonder relevant aangezien voetbal gekenmerkt wordt door veel van dergelijke onvoorspelbare factoren; bovendien hebben ze in vergelijking met andere sporten elk een grote impact op de prestatie en wellicht dus ook op het vertrouwen. Het ontbreken van een dergelijke relatie is echter in tegenspraak met andere studies die wel een verband aantoonde tussen vertrouwen voor een wedstrijd en teamprestatie (bv. Myers et al., 2004).

Daarnaast werd, eveneens tegen de verwachtingen in, evenmin een relatie gevonden tussen de teamprestatie tijdens de tweede helft en het teamvertrouwen na de wedstrijd (Hypothese D.2). Een verschil in de manier waarop dit concept gemeten werd (“Wanneer je volgend weekend opnieuw tegen deze ploeg zou spelen, wat zou dan het resultaat zijn volgens jou?”), in vergelijking met de andere metingen van eigen teamvertrouwen (“In welke mate geloof jij dat jouw team in staat is om de wedstrijd te winnen?”), met eveneens een verschil in schaal (5-pt- tegenover 7-pt-Likertschaal) kunnen hier aan de basis liggen.

Hoewel niet vervat in de hypothesen, wezen de verkregen modellen, zowel voor *collective efficacy* als voor teamvertrouwen, op significante, positieve relaties tussen alle opeenvolgende metingen van vertrouwen (bv. tussen teamvertrouwen voor de wedstrijd, en teamvertrouwen bij het begin van de rust). Het model voor teamvertrouwen wees zelfs op een positieve relatie tussen teamvertrouwen voor de wedstrijd en aan het eind van de rust. Deze bevindingen komen overeen met de resultaten uit de studie van Edmonds et al. (2009), waarin aangetoond wordt dat vertrouwen, gemeten op een bepaald tijdstip in de race, een belangrijke invloed uitoefent op vertrouwen, gemeten op een volgend tijdstip in de race. Daarnaast wezen de verkregen modellen, zowel voor *collective efficacy* als voor teamvertrouwen, eveneens op

significante relaties tussen de opeenvolgende metingen van prestatie (dat betekent tussen teamprestatie tijdens de eerste helft en teamprestatie tijdens de tweede helft). Deze bevinding sluit aan bij de studie van Seta en Hassan (1980) waarin reeds verwezen werd naar de invloed van de voorgaande prestatie op de daaropvolgende prestatie.

Het tweede doel van deze studie betrof het achterhalen van de predictoren van vertrouwen tijdens de wedstrijd. Verscheidene regressie-analyses bevestigden sommige van de gestelde hypothesen. Zo bleek de belangrijkste predictor van vertrouwen (zowel van *collective efficacy* als van teamvertrouwen) voor de wedstrijd, zoals verwacht (Hypothese E.1 en Hypothese E.2) de perceptie van het teamvertrouwen van de leider voor de wedstrijd te zijn. Analooch bleek de belangrijkste predictor van *collective efficacy* bij het begin van de rust, de perceptie van het teamvertrouwen van de leider bij het begin van de rust te zijn.

Daarentegen bleek deze predictor geen significante bijdrage te leveren aan de spelers hun teamvertrouwen bij het begin van de rust. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de uitkomst van de wedstrijd meer onderhevig is aan de invloed van externe factoren (scoreverloop, tegenstander, scheidsrechter, weersomstandigheden enz.) dan het proces. Dit impliceert immers dat in de loop van de wedstrijd deze externe factoren steeds meer het geloof in wedstrijdwinst beïnvloeden. Bijgevolg wordt de invloed van de leider beperkter naarmate de wedstrijd vordert en de eindstand meer en meer voorspelbaar wordt. De spelers hun *collective efficacy* is evenwel gericht op het proces en bijgevolg veel minder beïnvloedbaar door deze externe factoren. Zoals reeds vermeld, was de perceptie van het teamvertrouwen van de leider een significante predictor van *collective efficacy*, zowel voor de wedstrijd als bij het begin van de rust.

Eveneens anders dan verwacht (Hypothese F), werden tussen *collective efficacy* en teamvertrouwen weinig verschillen gevonden wat de invloed van prestatiemetingen betreft. Illustratief hiervoor zijn ook de gelijkenissen tussen het SEM-model van *collective efficacy* en teamprestatie en dat van teamvertrouwen en teamprestatie.

Daarnaast bleken, ook tegen de verwachtingen in (Hypothese E.2), noch het teamvertrouwen van de leider, noch dat van de coach een betekenisvolle predictor van de spelers hun teamvertrouwen na de wedstrijd. Hier bleken de enige significante predictoren de coach zijn perceptie van de spelers hun individuele prestatie tijdens de eerste en tijdens de tweede helft. Prestatiemetingen speelden hier dus wel een belangrijke rol in het bepalen van teamvertrouwen. Hierbij kan verondersteld worden dat de percepties van de coach mogelijk de meest relevante weergave zijn van prestatie. De coach is namelijk enerzijds voldoende vertrouwd met de mogelijkheden van de spelers en van het team om een prestatie te kunnen

kaderen en zal anderzijds de spelers hun individuele prestaties wellicht neutraler beoordelen dan de spelers zelf. Bovendien heeft eerder onderzoek reeds aangetoond dat het gedrag van de coach een belangrijke determinant is van de tevredenheid van spelers binnen verschillende teamsporten (Baker, Yardley, & Cote, 2003). De samenhang tussen de uitstraling van de coach en het gevoel van een speler is dan ook mogelijk mee de oorzaak van de relatie tussen de prestatie-inschatting van de coach en het vertrouwen van de speler. Weliswaar dient opgemerkt dat de eerst bovengenoemde significante predictor, namelijk de coach zijn perceptie van de individuele prestatie van de spelers tijdens de eerste helft, verrassend een negatieve β -waarde had. Zoals eerder aangehaald, betekent dit dat hoe hoger de coach de prestatie van een speler tijdens de eerste helft inschat, hoe lager de deze speler zijn teamvertrouwen na de wedstrijd ligt.

Tot slot bleek uit de regressie-analyses zoals verwacht (Hypothese G) ook teamidentificatie een significante predictor van vertrouwen (zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen) voor de wedstrijd te zijn. Bovendien bleek deze predictor, anders dan verwacht, voor de wedstrijd bij beide concepten van vertrouwen zelfs nog belangrijker dan het teamvertrouwen van de coach. Bij het begin van de rust en na de wedstrijd was deze teamidentificatie echter niet significant van belang voor de spelers hun vertrouwen. Dit concept werd weliswaar enkel voor de wedstrijd bevraagd. De stelling (Hypothese E en Hypothese G) dat teamidentificatie minder bepalend is voor de spelers hun vertrouwen dan het teamvertrouwen van de leider en de coach, werd bij het begin van de rust overigens wel bevestigd. Dit komt overeen met de studie van Bloemen (2012) waarin gevonden werd dat uit 72 bronnen, de expressie van teamvertrouwen door de coach en de leidersfiguren de belangrijkste predictoren van positief teamvertrouwen waren.

Bovenstaande conclusies indachtig, kunnen uit dit onderzoek enkele interessante denkpijpen geformuleerd worden voor de dagelijkse sportpraktijk met het oog op een optimale prestatie. Ten eerste is het evident dat het vertrouwen van een team tijdens de hele wedstrijd best zo hoog mogelijk wordt gehouden. Bij een voetbalwedstrijd vormt de rust tussen beide helften de ideale gelegenheid voor de coach om in te spelen op dit vertrouwen. Daarnaast lijkt het eveneens aangewezen ook op training in te spelen op het dynamische karakter van dit vertrouwen. Door ook op training gepaste situaties te creëren en de juiste stimuli aan te bieden – bijvoorbeeld door een team reglementair te benadelen tijdens een wedstrijdvorm (bv. in ondertal, met achterstand enz.) – kunnen de spelers leren om ook in een moeilijke situatie toch hun vertrouwen hoog te houden en zo samen met hun teamgenoten terug te vechten en een eventuele achterstand om te buigen. Specifiek kan in dergelijke

situaties geoefend worden om te blijven communiceren en zo weinig mogelijk negatieve emoties te tonen (Fransen et al., 2012).

Ten tweede is het de taak van de coach om de leider binnen het team te herkennen en hem te stimuleren positief te zijn en dit ook te blijven tijdens moeilijkere wedstrijdmomenten. De mate waarin deze leider vertrouwen uitstraalt, is immers cruciaal voor het vertrouwen van de andere spelers. Zo kan het nuttig zijn om de leider tijdens de rust even apart te nemen voor een individueel gesprek maar daarnaast is het ook belangrijk om op training een positief leiderschap te stimuleren.

Ten derde moet de coach zich bewust zijn van de signalen die hij uitzendt en welke impact deze hebben op het vertrouwen van de spelers. Naast de leider dient hij tenslotte ook zelf gedurende de hele wedstrijd vertrouwen uit te stralen en positief te communiceren.

Tot slot kan best een groeps sfeer gecreëerd worden rekening houdend met alle teamleden. Zo kan een sterke groepsidentiteit ontstaan waardoor elke speler zich verbonden voelt met het team. Van belang is immers dat geen enkele speler zich uitgesloten voelt. Elke speler die negatieve signalen uitzendt, kan namelijk een nefaste impact hebben op de rest van het team (Ronglan, 2007).

De grootste sterkte van de huidige studie was dat voor het eerst tijdens de rust van voetbalwedstrijden kwantitatieve metingen werden verricht van vertrouwen. Ook werd in samenhang hiermee de dynamische relatie tussen prestatie en vertrouwen onderzocht terwijl vorige onderzoeken meestal enkel gefocust waren op statische metingen. Daarnaast werden ook de predictoren van dit vertrouwen tijdens de rust geanalyseerd. Bovendien was dit de eerste studie waarin *collective efficacy* en teamvertrouwen in hetzelfde onderzoek bestudeerd werden als onderscheiden concepten van vertrouwen.

Deze studie kende daarnaast ook enkele beperkingen. Ten eerste werden enkel subjectieve metingen (percepties van spelers en coach) van prestatie in rekening gebracht, waardoor de rol van prestatie met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd moet worden. Toch zijn meer objectieve maten van prestatie (bv. aantal balcontacten, balbezit, loopafstand enz.) vaak sterk afhankelijk van de situatie. Wanneer een team een ruime voorsprong heeft opgebouwd, zullen sommige spelers van dit team bijvoorbeeld niet meer voluit gaan om zich te sparen (onder andere voor meer cruciale spelfases aan het einde van de wedstrijd); dit uit zich dan in een geringere loopafstand of minder balcontacten, waardoor een objectieve prestatie maat in dit geval een verkeerde weergave zou zijn van de prestatie. Een subjectieve maat van prestatie is dan mogelijk een meer relevante weergave van functioneel presteren.

Ten tweede kunnen de resultaten van dit onderzoek niet veralgemeend worden naar om het even welke teamsportcontext. Het onderzoek werd immers enkel uitgevoerd in het voetbal. Bovendien waren alle bevroegde spelers jongens tussen 13 en 19 jaar oud.

Een derde beperking was dat alle metingen van *collective efficacy* gebaseerd waren op de ‘*Collective Efficacy Questionnaire for Sports*’. De eerste subschaal van deze vragenlijst bevroegt ‘*Ability*’ (Short et al., 2009). Het hoogst ladende item op deze subschaal, dat in de huidige studie (samen met het hoogst ladende item van elk van de vier andere subschalen) als meting van *collective efficacy* gebruikt werd, is: “In welke mate geloof jij dat jouw team in staat is om technisch beter te spelen dan de tegenstander?”. Uit recent onderzoek blijkt ondertussen echter dat deze subschaal veeleer teamvertrouwen meet in plaats van *collective efficacy* (Fransen, Kleinert, Dithurbide, Vanbeselaere, & Boen, In preparation b). In dat onderzoek wordt immers een uitermate hoge correlatie (.77) vastgesteld tussen deze subschaal en teamvertrouwen, gemeten met het item: “Ik geloof dat ons team de aanstaande wedstrijd zal winnen”.

Een vierde beperking was dat in de huidige studie uitsluitend aandacht besteed werd aan de analyses van elk gemeten concept op individueel niveau, hoewel de proefpersonen per team in hoge mate van elkaar afhankelijk zijn. De kleine standaarddeviaties per team illustreren dit (zie Appendix D, Appendix E en Appendix F). In de toekomst kunnen *multilevel models* dan ook meer duidelijkheid brengen.

Ten slotte dient opgemerkt dat alle resultaten uit deze studie gebaseerd waren op associatie en er bijgevolg geen causale verbanden bewezen konden worden. Zowel met betrekking tot de relatie tussen vertrouwen en prestatie als met betrekking tot de predictoren van dit vertrouwen, werd echter wel gemeten op verschillende tijdstippen zodat chronologische verbanden aan het licht kwamen, welke causale relaties suggereren. Bovendien werd de rol van de predictoren bepaald via regressie-analyse, wat per predictor alvast de mogelijke invloed van bepaalde verwarrende variabelen (de andere opgenomen predictoren) neutraliseert.

Op basis van deze studie kunnen ook enkele suggesties geformuleerd worden voor verder onderzoek. Ten eerste kan *collective efficacy* voortaan best bevroegd worden met behulp van een nieuwe vragenlijst, namelijk zonder de subschaal ‘*Ability*’. Fransen et al. (In preparation b) hebben hiervoor ondertussen een schaal ontwikkeld (de ‘*Observational Collective Efficacy Scale for Sports*’), zodat het mogelijk wordt enkel het procesgerelateerde vertrouwen (de echte *collective efficacy*) in kaart te brengen.

Ten tweede kan het nuttig zijn teamidentificatie ook tijdens de rust te bevragen zodat eveneens onderzocht kan worden of ook dit concept een dynamisch karakter heeft. Weliswaar wordt teamidentificatie conceptueel als eerder statisch (“... *a relatively enduring state* ...”) beschouwd (Haslam, 2004, p. 281), waardoor weinig verschil tussen opeenvolgende metingen verwacht wordt.

Ten derde zou het longitudinale element van deze studie uitgebreid kunnen worden over verschillende wedstrijden van dezelfde teams. Op deze manier zouden ook de modellen die de relatie tussen opeenvolgende metingen van vertrouwen en teamprestatie weergeven, uitgebreid kunnen worden. Hiermee samengaan dient de meting van teamvertrouwen na de wedstrijd op een manier te gebeuren die conceptueel meer gelijkenissen vertoont met de andere metingen van teamvertrouwen (met eveneens dezelfde schaal). Eveneens kan dan best een meting van *collective efficacy* na de wedstrijd opgenomen worden.

Ten vierde kunnen de metingen van vertrouwen van de leider en de coach uitgebreid worden. Zo kan naast het teamvertrouwen van leider en coach, ook hun *collective efficacy* gemeten worden. Dit kan dan bovendien gebeuren door deze beide concepten van vertrouwen niet enkel via de perceptie van de spelers in kaart te brengen maar ook via hun eigen perceptie. Ook is het mogelijk nuttig deze metingen van vertrouwen niet enkel bij het begin van de rust uit te voeren maar eveneens aan het eind ervan gezien de mogelijke invloed van de speech van de coach (Vargas-Tonsing & Bartholomew, 2006).

Ten slotte zou toekomstig onderzoek kunnen focussen op de onderlinge relatie tussen *collective efficacy*, teamvertrouwen en prestatie tijdens de wedstrijd. Mogelijk mediëren uitkomstgerelateerde verwachtingen (teamvertrouwen) de relatie tussen procesgerelateerde verwachtingen (*collective efficacy*) en prestatie. Zo worden zowel in onderzoek van Fransen et al. (2012) als van Bloemen (2012) predictoren van teamvertrouwen behandeld – hoewel in beide studies een andere terminologie gehanteerd wordt. Belangrijke bronnen van dit teamvertrouwen blijken in deze studies gedragingen te zijn zoals aanmoedigen, tactisch communiceren, enthousiasme tonen enzovoorts. Dit zijn gedragingen die in eerste instantie betrekking hebben op het proces, vandaar dat deze factoren in een later onderzoek ook gebruikt worden om een meting van *collective efficacy* te ontwikkelen (Fransen et al., In preparation b). Bovendien toont recent onderzoek eveneens aan dat *collective efficacy* gezien kan worden als mediator van de relatie tussen leiderschapskwaliteit en teamvertrouwen (Fransen et al., In preparation a).

Samengevat blijkt dat vertrouwen binnen de teamsporten een interessant topic is; zowel *collective efficacy* als teamvertrouwen zijn tijdens de wedstrijd immers sterk

gerelateerd aan de prestatie van het team. Bovendien bieden *collective efficacy* en teamvertrouwen het voordeel dynamische concepten van vertrouwen te zijn die gestuurd kunnen worden door de coach en de spelers. Ook tijdens de wedstrijd kan men als coach dit vertrouwen bij de spelers beïnvloeden, waardoor het een belangrijk medium wordt om de teamprestatie te verbeteren.

Referenties

- Apitzsch, E. (2009). A case study of a collapsing handball team. In S. Jern & J. Näslund (Eds.), *Dynamics Within and Outside the Lab*, (pp. 35-52). Linköping: LiU-Tryck.
- Baker, J., Yardley, J., & Cote, J. (2003). Coach behaviors and athlete satisfaction in team and individual sports. *International Journal of Sport Psychology*, *34*, 226-239.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York: Freeman.
- Bandura, A. (2000). Exercise of human agency through collective efficacy. *Current Directions In Psychological Science*, *9*, 75-78.
- Beauchamp, M. R., Bray, S. R., & Albinson, J. G. (2002). Pre-competition imagery, self-efficacy and performance in collegiate golfers. *Journal of Sport Sciences*, *20*, 697-705.
- Biddle, S., & Mutrie, N. (2008). *Psychology of physical activity: Determinants, well-being and interventions*. Londen: Routledge.
- Bloemen, D. (2012). *Bronnen van 'collective efficacy' binnen voetbal: Wat maakt dat spelers en coaches geloven dat hun team de wedstrijd zal winnen?* (Masterproef). KU Leuven, Leuven.
- De Backer, M., Boen, F., Ceux, T., De Cuyper, B., Høigaard, R., Callens, F., Fransen, K., ... & Vande Broek, G. (2011). Do perceived justice and need support of the coach predict team identification and cohesion? Testing their relative importance among top volleyball and handball players in Belgium and Norway. *Psychology of Sport & Exercise*, *12*, 192-201.
- De Cremer, D., & Oosterwegel, A. (1999). Collective self-esteem, personal self-esteem, and collective efficacy in in-group and outgroup evaluations. *Current Psychology*, *18*, 326-339.
- Drury, J., & Reicher, S. D. (2005). Explaining enduring empowerment: A comparative study of collective action and psychological outcomes. *European Journal of Social Psychology*, *35*, 35-38.
- Edmonds, W. A., Tenenbaum, G., Kamata, A., & Johnson, M. B. (2009). The role of collective efficacy in adventure racing teams. *Small Group Research*, *40*, 163-180.
- Eretz, M., Katz-Navon, T. (2005). When collective- and self-efficacy affect team performance: The role of task interdependence. *Small Group Research*, 437-465.
- Fransen, K., Vanbeselaere, N., Exadaktylos, V., Vande Broek, G., De Cuyper, B., Berckmans, & Boen, F. (2012). "Yes, we can!": Perceptions of collective efficacy sources in volleyball. *Journal of Sports Sciences*, *30*, 641-649.

- Fransen, K., Coffee, P., Vanbeselaere, N., Slater, M., De Cuyper, B., & Boen, F. (Manuscript in preparation a). The impact of athlete leaders on their teammates' collective efficacy and their team confidence: The mediating role of team identification.
- Fransen, K., Kleinert, J., Dithurbide, L., Vanbeselaere, N., & Boen, F. (Manuscript in preparation b). Development and validation of the observational collective efficacy scale for sports (OCESS).
- Feltz, D. L., & Lirgg, C. D. (1998). Perceived team and player efficacy in hockey. *Journal of Applied Psychology, 83*, 557–564.
- Haslam, S. A. (2004). *Psychology in organizations: The social identity approach*. Londen: SAGE Publications.
- Hepler, T. J., & Chase, M. A. (2008). Relationship between decision-making self-efficacy, task self-efficacy, and the performance of a sport skill. *Journal of Sport Sciences, 26*, 603-610.
- Mack, M. G., Miller, C., Smith, B., Monaghan, B., & German, A. (2008). The development of momentum in a basketball shooting task. *Journal of Sport Behavior, 31*, 254-263.
- Myers, D., Feltz, E., & Short, S. (2004). Collective efficacy and team performance: A longitudinal study of collegiate football teams. *Group Dynamics: Theory, Research and Practice, 8*, 126-138.
- Ness, R. G., & Patton, R. W. (1979). The effects of beliefs on maximum weight lifting performance. *Cognitive Therapy and Research, 3*, 205–211.
- Price, M. S., & Weiss, M. R. (2011). Peer leadership in sport: Relationships among personal characteristics, leader behaviors, and team outcomes. *Journal of Applied Sport Psychology, 23*, 49-64.
- Ronglan, L. T. (2007). Building and communicating collective efficacy: A season-long in-depth study of an elite sport team. *Sport Psychologist, 21*, 78-93.
- Seta, J. J., & Hassan, R. K. (1980). Awareness of prior success or failure: A critical factor in task performance. *Journal of Personality and Social Psychology, 39*, 70-76.
- Short, S. E., Sullivan, P., & Feltz, D. (2009). Development and preliminary validation of the collective efficacy questionnaire for sports. *Measurement in Physical Education and Exercise Science, 9*, 181-202.
- Spink, K. S. (1990). Group cohesion and collective efficacy of volleyball teams. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 12*, 301-311.
- Tasa, K., Taggar, S., & Seijts, G. H. (2007). The development of collective efficacy in teams: A multilevel and longitudinal perspective. *Journal of Applied Psychology, 92*, 17-27.

- Trevelyan, R. (2011). Self-efficacy and effort in new venture development. *Journal of Management and Organization, 17*, 2-16.
- Vargas-Tonsing, T. M., & Bartholomew, J. B. (2006). An exploratory study of the effects of pregame speeches on team efficacy beliefs. *Journal of Applied Social Psychology, 36*, 918-933.
- Van Zomeren, M., Postmes, T., & Spears, R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin, 134*, 504-535.
- Van Zomeren, M., Leach, C. W., & Spears, R. (2010). Does group efficacy increase group identification? Resolving their paradoxical relationship. *Journal of Experimental Social Psychology, 46*, 1055-1060.
- Watson, C. B., Chemers, M. M., & Preiser, N. (2001). Collective efficacy: A multilevel analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin, 27*, 1057-1068.
- Weinberg, R. S., & Gould, D. (2007). *Foundations of sport and exercise psychology*. Champaign: Human Kinetics.
- Weiss, M. R., Wiese, D. M., & Klint, K. A. (1989). Head over heels with success: The relationship between self-efficacy and performance in competitive youth gymnastics. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 11*, 444-451.

Appendix A

Informatie Over het Verloop van Elke Geobserveerde Wedstrijd per Team

Team	Stand na eerste helft	Doelpuntenvoordeel op basis van eerste helft	Doel-pogingen ^a eerste helft	Eindstand	Doelpuntenvoordeel op basis van tweede helft	Doel-pogingen ^a tweede helft
Lyra GEW U17	1-0	1	3	2-0	1	3
Ranst GEW U17	0-1	-1	2	0-2	-1	2
Overijse NAT U19	0-0	0	1	0-2	-2	3
Hooikt GEW U17	0-1	-1	1	0-1	0	2
Schriek GEW U17	1-0	1	1	1-0	0	2
Duffel PRO U17	0-0	0	2	1-1	0	2
Lyra PRO U17	0-0	0	0	1-1	0	2
Reet GEW U17	3-2	1	3	4-3	0	2
Elzestraat GEW U17	2-3	-1	1	3-4	0	2
Walem GEW U17	2-1	1	1	2-1	0	4

^a Aantal ondernomen pogingen die zonder ingrijpen van een specifieke tegenstander rechtstreeks een doelpunt tot gevolg gehad zouden hebben of waardoor de bal tegen het doelkader (lat en/of paal) terechtkwam.

Appendix B

De Volledige Vragenlijst Voor de Spelers

Vragen voor speler – **VÓÓR DE WEDSTRIJD**

A. Algemene informatie

1. Wat is jouw naam?

.....

2. Wat is jouw leeftijd?

.....

3. Op welke leeftijd ben je begonnen met deze sport?

.....

4. Hoeveel jaar speel je reeds bij deze club?

.....

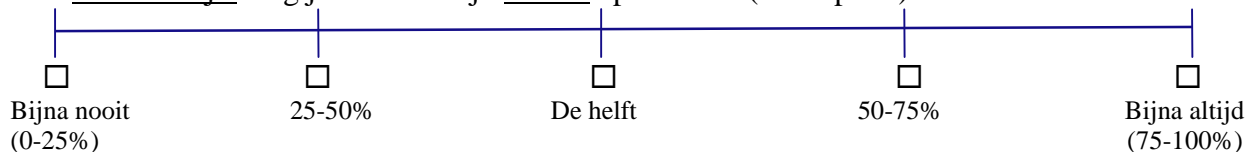
5. Wat is jouw spelpositie binnen het team?

- Keeper
- Verdediger
- Middenvelder
- Aanvaller

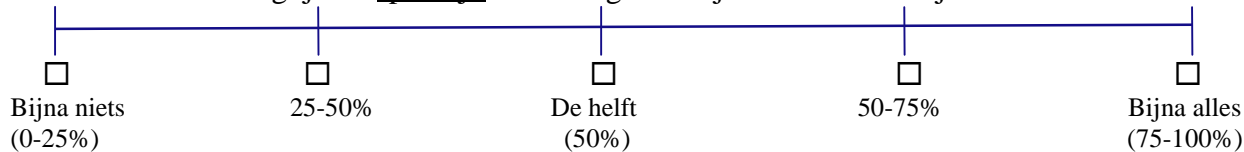
6. Speel en train je vast bij het team van vandaag?

- Ja, ik ben een kernspeler
- Nee, ik ben een speler die voor de gelegenheid ‘afdaalt’ van een hogere categorie of ‘over komt’ van een lagere categorie

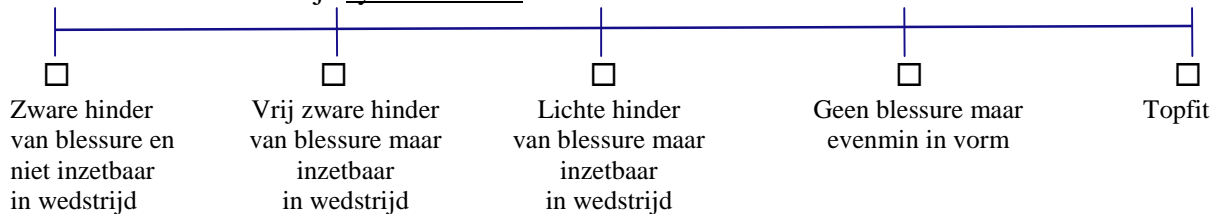
7. Hoe dikwijls mag je de wedstrijd starten op het veld (basisspeler)?

8. Hoeveel bedraagt jouw speeltijd normaal gezien tijdens een wedstrijd?

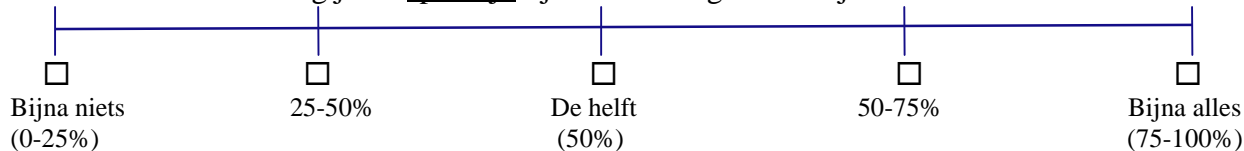

9. In welke mate ben je fysiek in orde?

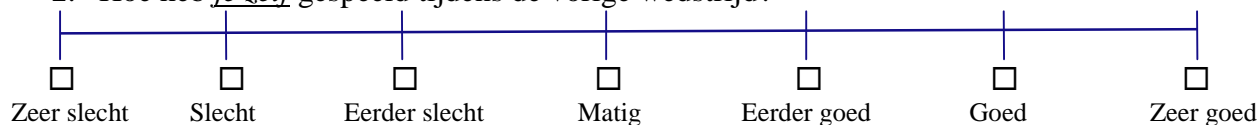

B. Vorige wedstrijd

1. Hoeveel bedroeg jouw speeltijd tijdens de vorige wedstrijd?

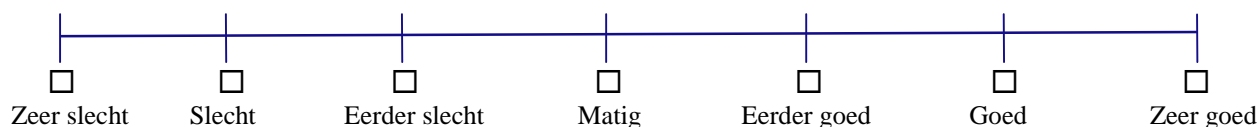

2. Hoe heb je zelf gespeeld tijdens de vorige wedstrijd?*

Ik heb zelf te weinig gespeeld in de voorbije wedstrijd om hier een score op te kunnen geven.

3. Hoe heeft jouw team gespeeld tijdens de vorige wedstrijd?*

Ik heb de wedstrijd niet gezien en kan hier dus niet over oordelen.

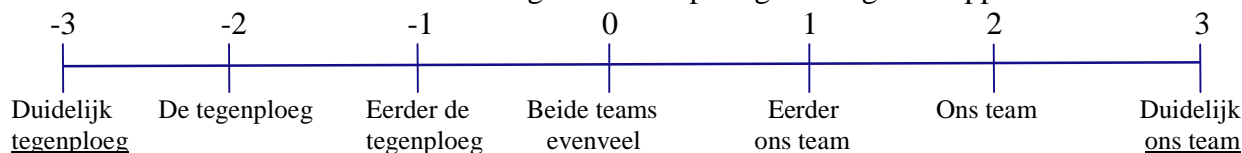
C. Persoonlijke kenmerken

Vul volgende vragen verder aan op een schaal van -3 (helemaal niet akkoord met de stelling) tot 3 (helemaal akkoord). Omcirkel de juiste score.*

	Helemaal niet akkoord		Tussenin			Helemaal akkoord	
1. Ik voel mij erg verbonden met mijn teamgenoten	-3	-2	-1	0	1	2	3
2. Ik identificeer mij sterk met dit team	-3	-2	-1	0	1	2	3
3. Het is heel belangrijk voor mij dat ik lid ben van dit team	-3	-2	-1	0	1	2	3
4. Ik ben erg trots om een lid van dit team te zijn	-3	-2	-1	0	1	2	3
5. Ik ben heel blij dat ik behoor tot dit team	-3	-2	-1	0	1	2	3
6. Ik geloof erin dat ons team deze wedstrijd gaat winnen	-3	-2	-1	0	1	2	3
7. Ik geloof erin dat ons team deze wedstrijd gaat verliezen	-3	-2	-1	0	1	2	3
8. Ik geloof erin dat ons team deze wedstrijd onze doelstelling zal bereiken	-3	-2	-1	0	1	2	3
9. Ons team gelooft erin dat wij deze wedstrijd gaan winnen	-3	-2	-1	0	1	2	3
10. Ons team gelooft erin dat wij deze wedstrijd gaan verliezen	-3	-2	-1	0	1	2	3

D. Jouw team of de tegenploeg?

Geef aan welk van beide teams het hoogste scoort op volgende eigenschappen.

	Duidelijk <u>de tegenploeg</u>		Beide teams			Duidelijk <u>ons team</u>	
1. ... heeft het meeste energie?	-3	-2	-1	0	1	2	3
2. ... heeft het meeste vertrouwen?	-3	-2	-1	0	1	2	3
3. ... voelt zich moedeloos?	-3	-2	-1	0	1	2	3
4. ... heeft het meeste controle over de wedstrijd?	-3	-2	-1	0	1	2	3
5. ... heeft het meeste "momentum"? (= op dreef zijn, in de flow)	-3	-2	-1	0	1	2	3

E. Teamvertrouwen

1. In welke mate geloof jij dat, tijdens deze wedstrijd, jouw team de capaciteiten heeft om...*

	Helemaal niet overtuigd		Tussenin			Volledig overtuigd	
	-3	-2	-1	0	1	2	3
1. ... beter te spelen dan de tegenploeg	-3	-2	-1	0	1	2	3
2. ... conflicten op te lossen	-3	-2	-1	0	1	2	3
3. ... te presteren onder druk	-3	-2	-1	0	1	2	3
4. ...er klaar voor te zijn	-3	-2	-1	0	1	2	3
5. ... meer bekwaamheid te tonen dan het andere team	-3	-2	-1	0	1	2	3
6. ... één hecht blok te zijn	-3	-2	-1	0	1	2	3
7. ... door te zetten wanneer het moeilijk gaat	-3	-2	-1	0	1	2	3
8. ... een sterke werklust te vertonen	-3	-2	-1	0	1	2	3
9. ... in de wedstrijd te blijven wanneer het lijkt of je team geen enkele kans krijgt	-3	-2	-1	0	1	2	3
10. ... te spelen voor wat jullie waard zijn	-3	-2	-1	0	1	2	3
11. ... goed te spelen wanneer jullie beste speler uitvalt	-3	-2	-1	0	1	2	3
12. ... zich mentaal voor te bereiden voor deze wedstrijd	-3	-2	-1	0	1	2	3
13. ... een positieve instelling te behouden	-3	-2	-1	0	1	2	3
14. ... technisch beter te spelen dan de tegenstander	-3	-2	-1	0	1	2	3
15. ... beter te presteren dan de tegenstander	-3	-2	-1	0	1	2	3
16. ... enthousiasme te vertonen	-3	-2	-1	0	1	2	3
17. ... afleidingen te weerstaan	-3	-2	-1	0	1	2	3
18. ... zich fysiek voor te bereiden voor deze wedstrijd	-3	-2	-1	0	1	2	3
19. ... een succesvolle strategie uit te denken	-3	-2	-1	0	1	2	3
20. ... effectieve communicatie te behouden	-3	-2	-1	0	1	2	3
21. ... enthousiast te reageren bij het maken van een punt	-3	-2	-1	0	1	2	3
22. ... leidersfiguren in het team te hebben die geloven dat deze wedstrijd gewonnen gaat worden en dit ook uitstralen	-3	-2	-1	0	1	2	3
23. ... zowel bank- als veldspeler te hebben die enthousiast supporteren	-3	-2	-1	0	1	2	3
24. ... elkaar goed aan te moedigen	-3	-2	-1	0	1	2	3
25. ... veel tactisch te communiceren	-3	-2	-1	0	1	2	3

F. Leiderschap

In dit deel van de vragenlijst stellen we 4 verschillende leiderschapsrollen voor. Jij zal telkens moeten aangeven welke **speler** van jouw team jij de beste leider vindt op dat vlak.

Let op! Het is mogelijk dat eenzelfde speler de beste leider is van het team op 2 of meerdere vlakken, maar het kan ook zijn dat dit 4 verschillende spelers zijn. Het kan zijn dat de kapitein binnen jouw team verschillende rollen vervult, maar het kan ook zijn dat hij op geen enkel vlak de beste leider is.

1. Taakleider

“Een taakleider neemt de leiding op het veld; deze persoon helpt ons team te focussen op onze doelstellingen en geeft zijn teamgenoten tactische aanwijzingen tijdens de wedstrijd.”

Welke persoon is dit binnen uw team?

2. Motivationale leider op het veld

“De motivationele leider is de grote motivator op het terrein; deze persoon kan zijn teamgenoten aanmoedigen om tot het uiterste te gaan.”

Welke persoon is dit binnen uw team?

3. Sociale leider naast het veld

“Deze persoon heeft een leidende rol naast het veld; deze leider zorgt ervoor dat er een goede verstandhouding en een goede sfeer heerst binnen ons team, bv. in de kleedkamer, in de cafetaria of bij sociale teamactiviteiten.”

Welke persoon is dit binnen uw team?

4. Externe leider

“Deze persoon vormt de link tussen ons team en mensen daarbuiten; deze leider vertegenwoordigt bijvoorbeeld de belangen van ons team tegenover het bestuur, sponsors of media.”

Welke persoon is dit binnen uw team?

Als je maar één leider mocht kiezen, wie van bovenstaande personen zie je dan als dé leider van het team?

.....

Merk op: als er in deze verdere vragenlijst (of in de vragenlijst tijdens de rust) gesproken wordt over ‘de leider’, bedoelen we de persoon die je hier koos.

Vul voor deze persoon nog de volgende vragen aan op een schaal van -3 (helemaal niet akkoord) tot 3 (helemaal akkoord).*

	Helemaal niet akkoord		Tussenin			Helemaal akkoord	
1. Deze leider kan mij motiveren om tot het uiterste te gaan	-3	-2	-1	0	1	2	3
2. Deze leider vergroot mijn zelfvertrouwen	-3	-2	-1	0	1	2	3
3. Deze persoon is een taakleider ^(*)	-3	-2	-1	0	1	2	3
4. Deze persoon is een motivationele leider op het veld ^(*)	-3	-2	-1	0	1	2	3
5. Deze persoon is een sociale leider naast het veld ^(*)	-3	-2	-1	0	1	2	3
6. Deze persoon is een externe leider ^(*)	-3	-2	-1	0	1	2	3
7. Wanneer deze leider tijdens de wedstrijd duidelijk toont dat hij erin gelooft dat ons team de wedstrijd gaat <u>winnen</u> , zal ik ook meer geloven dat ons team zal <u>winnen</u>	-3	-2	-1	0	1	2	3
8. Wanneer deze leider tijdens de wedstrijd duidelijk toont dat hij erin gelooft dat ons team de wedstrijd gaat <u>verliezen</u> , zal ik ook meer geloven dat ons team zal <u>verliezen</u>	-3	-2	-1	0	1	2	3
9. Wanneer onze ploeg achter staat en niemand gelooft nog in winst, is dit dé persoon die een kanteling teweeg kan brengen en de wedstrijd zo kan laten keren	-3	-2	-1	0	1	2	3
10. Wanneer deze persoon <u>zelf</u> slecht speelt, blijft hij toch communiceren en zijn medespelers aanmoedigen.	-3	-2	-1	0	1	2	3
11. <u>Positieve</u> emoties tijdens de wedstrijd kunnen bij deze persoon duidelijk afgeleid worden uit zijn gezicht of houding	-3	-2	-1	0	1	2	3
12. <u>Negatieve</u> emoties tijdens de wedstrijd kunnen bij deze persoon duidelijk afgeleid worden uit zijn gezicht of houding	-3	-2	-1	0	1	2	3

^(*) = Kijk voor de juiste definities van de verschillende soorten leiders op vorige pagina.

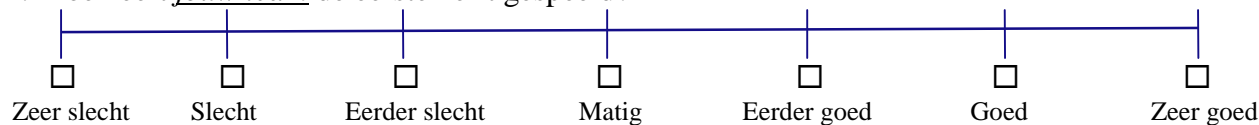
	Helemaal niet akkoord		Tussenin			Helemaal akkoord	
1. De leider ^(*) gelooft erin dat ons team deze wedstrijd gaat winnen	-3	-2	-1	0	1	2	3
2. Mijn coach gelooft erin dat ons team deze wedstrijd gaat winnen	-3	-2	-1	0	1	2	3

^(*) De speler die je aanduidde als dé leider binnen jouw team

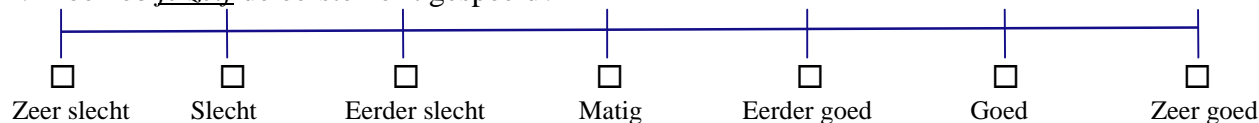
Vragen voor speler – **BEGIN VAN DE RUST**

A. Spelniveau

1. Hoe heeft jouw team de eerste helft gespeeld?*

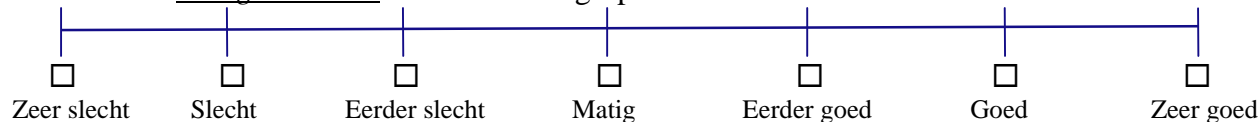

2. Hoe heb je zelf de eerste helft gespeeld?*

Ik heb zelf te weinig gespeeld in de eerste helft om hier een score op te kunnen geven.

3. Hoe heeft de tegenstander de eerste helft gespeeld?

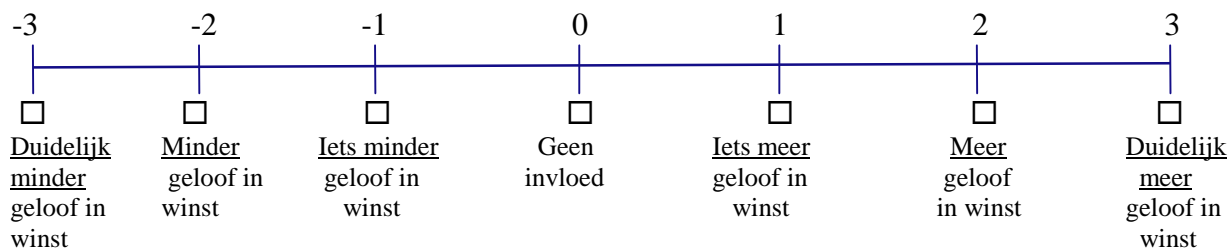
B. Leiderschap

Geef telkens aan in welke mate je akkoord bent met volgende stellingen op een schaal van -3 (helemaal niet akkoord) tot 3 (helemaal akkoord).

	Helemaal niet akkoord	Tussenin	Helemaal akkoord
1. De leider ^(*) gelooft erin dat ons team gaat winnen*	-3	-2 -1 0 1	2 3

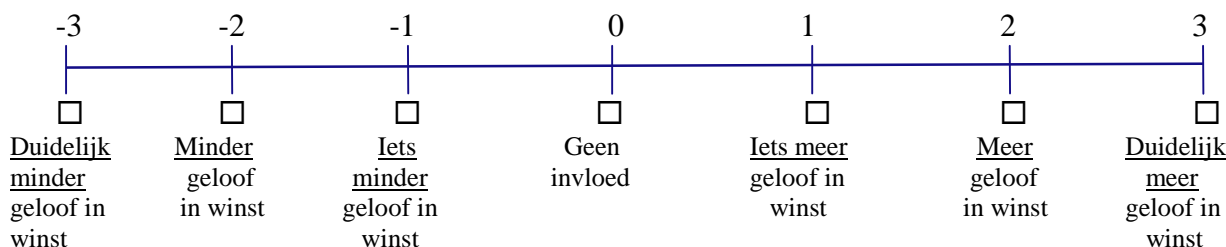
^(*) De speler die je aanduidde als dé leider binnen jouw team

2. Dit zorgt ervoor dat ik zelf...

	Helemaal niet akkoord		Tussenin			Helemaal akkoord	
	-3	-2	-1	0	1	2	3
3. Mijn coach gelooft erin dat ons team gaat winnen*							

4. Dit zorgt ervoor dat ik zelf...

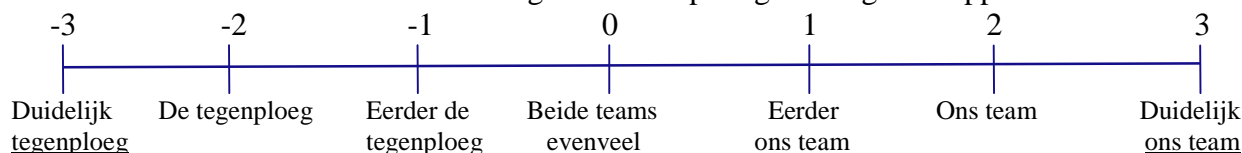
C. Teamvertrouwen

In welke mate geloof jij dat jouw team in de tweede helft in staat is om...*

	Helemaal niet overtuigd		Tussenin			Helemaal overtuigd	
	-3	-2	-1	0	1	2	3
1. ... de wedstrijd te winnen							
2. ... door te zetten wanneer het moeilijk gaat							
3. ... een sterke werklust te vertonen							
4. ... een positieve instelling te behouden							
5. ... technisch beter te spelen dan de tegenstander							
6. ... een succesvolle strategie uit te denken							

D. Jouw team of tegenploeg?

Geef aan welk van beide teams het hoogste scoort op volgende eigenschappen.

Welk van beide teams...	Duidelijk de tegenploeg		Beide teams			Duidelijk ons team	
	-3	-2	-1	0	1	2	3
1. ... heeft het meeste energie?							
2. ... heeft het meeste vertrouwen?							
3. ... voelt zich moedeloos?							
4. ... heeft het meeste controle over de wedstrijd?							
5. ... heeft het meeste "momentum"? (= op dreef zijn, in de flow)							

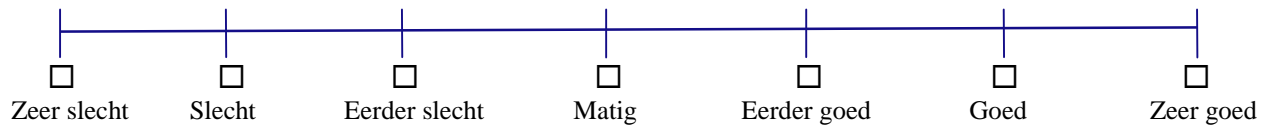
Vragen voor speler – **EINDE VAN DE RUST**

In welke mate geloof jij dat jouw team in de tweede helft in staat is om...*

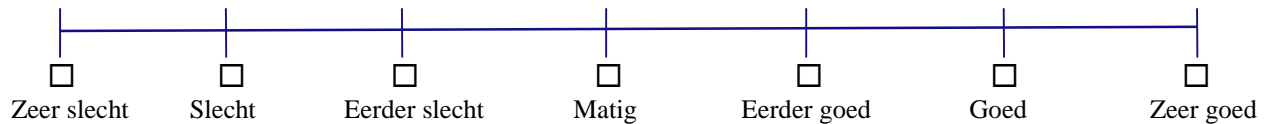
	Helemaal niet overtuigd		Tussenin			Helemaal overtuigd	
1. ... de wedstrijd te winnen	-3	-2	-1	0	1	2	3
2. ... door te zetten wanneer het moeilijk gaat	-3	-2	-1	0	1	2	3
3. ... een sterke werklust te vertonen	-3	-2	-1	0	1	2	3
4. ... een positieve instelling te behouden	-3	-2	-1	0	1	2	3
5. ... technisch beter te spelen dan de tegenstander	-3	-2	-1	0	1	2	3
6. ... een succesvolle strategie uit te denken	-3	-2	-1	0	1	2	3

Vragen voor speler – **NÁ DE WEDSTRIJD**

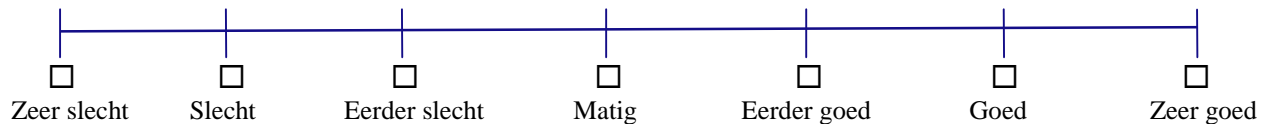
1. Hoe heeft jouw team gespeeld tijdens de tweede helft?*

2. Hoe heeft jouw team gespeeld tijdens de volledige wedstrijd?*

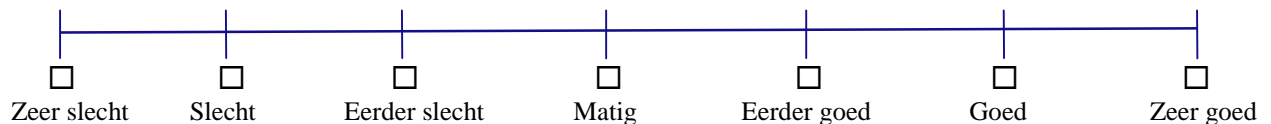

3. Hoe heb je zelf gespeeld tijdens de tweede helft?*

Ik heb zelf te weinig gespeeld in de tweede helft om hier een score op te kunnen geven.

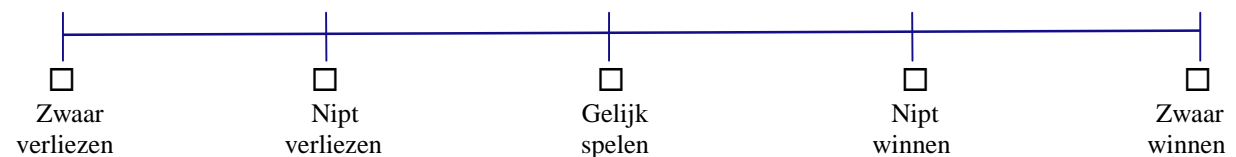
4. Hoe heb je zelf gespeeld tijdens de volledige wedstrijd?*

Ik heb zelf te weinig gespeeld in de voorbije wedstrijd om hier een score op te kunnen geven.

5. Wanneer je volgend weekend opnieuw tegen deze ploeg zou spelen, wat zou dan het resultaat zijn volgens jou?*

Mijn team zou...

6. Jouw e-mailadres:

Opmerking: * Deze vragen werden gebruikt in de huidige masterproef.

Appendix C

De Volledige Vragenlijst Voor de Coach

Vragen voor coach – VÓÓR DE WEDSTRIJD

A. Algemene informatie

1. Wat is de naam van jouw club?

.....

2. Op welk niveau speelt deze ploeg?

.....

3. Uit hoeveel spelers bestaat jouw volledige team (zowel basis als reservespelers tijdens een wedstrijd)?

.....

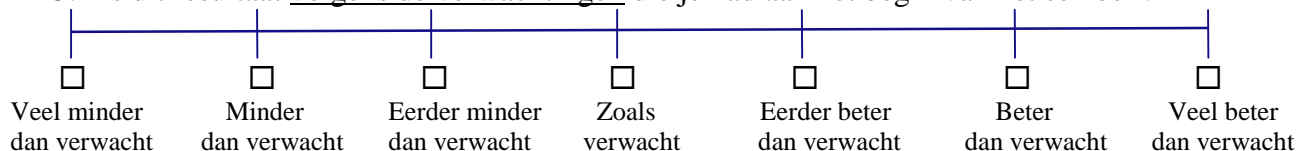
4. Op welke plaats staat jouw team op dit moment in de rangschikking?

Op volgende plaats:

- 1ste plaats
- Plaats 2 of 3
- Iets boven de helft
- Halverwege
- Iets onder de helft
- Bij de laatste 3
- Laatste plaats

Dit weet ik niet

5. Is dit resultaat volgens de verwachtingen die je had aan het begin van het seizoen?

6. Wie is de kapitein binnen jouw team?

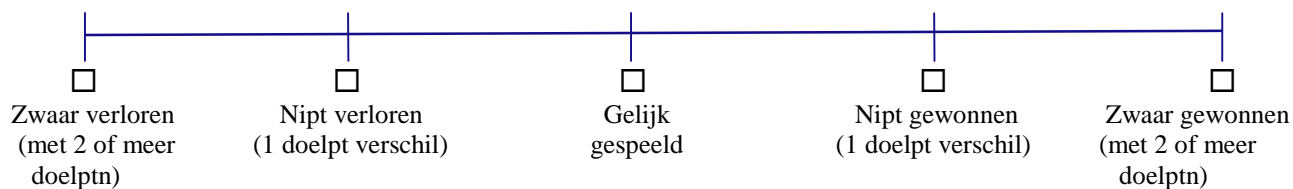
Naam:

Wij hebben geen vaste kapitein binnen ons team

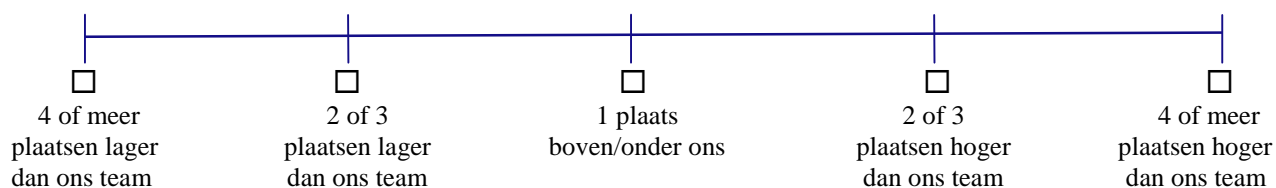
B. Vorige wedstrijd

1. Wat was de uitslag van de vorige wedstrijd?

De vorige wedstrijd heeft onze ploeg ...

 Dat kan ik mij niet herinneren2. Op welke plaats stond de tegenploeg van vorige wedstrijd in het klassement?

De tegenploeg staat in het klassement ...

 Ik weet dit niet

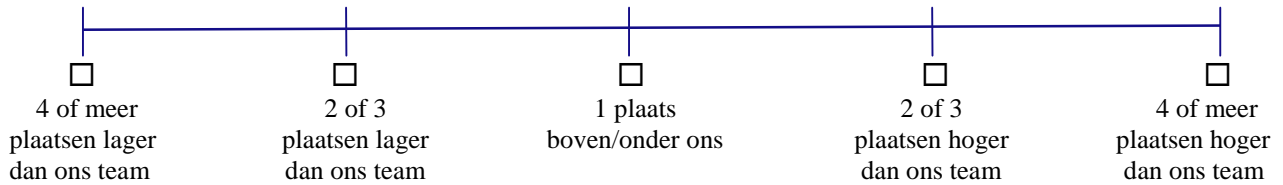
C. Deze wedstrijd

1. Tegen welke ploeg spelen jullie vandaag?

.....

2. Op welke plaats in het klassement staat de tegenploeg waartegen je deze wedstrijd speelt?

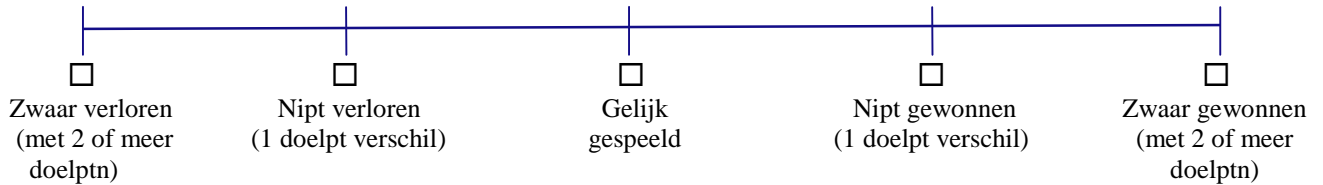
De tegenploeg staat in het klassement...

Dit weet ik niet

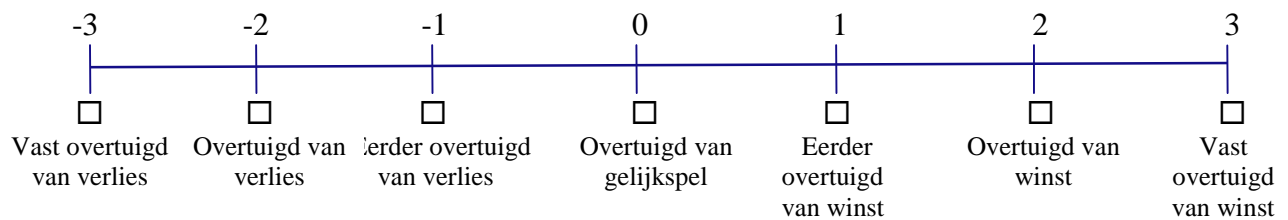
3. Wat was de uitslag van de heenwedstrijd tegen dezelfde tegenstander?

De heenwedstrijd heeft onze ploeg...

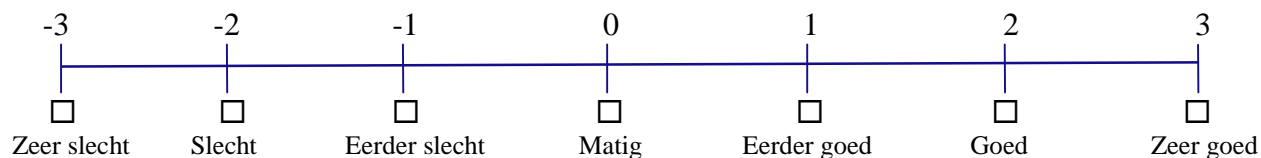
Dat kan ik mij niet herinneren

4. In welke mate geloof jij dat jouw team deze wedstrijd gaat winnen?*

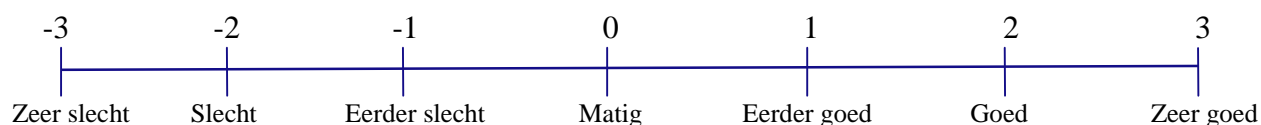

Vragen voor coach – NA DE WEDSTRIJD

1. Wat was het spelniveau van jouw team tijdens de tweede helft?

2. Wat was het spelniveau van jouw individuele spelers tijdens de tweede helft (vul in op onderstaande tabel)?*

NG = Niet gespeeld

		Omcirkel de gepaste score							
Nr.	Naam speler	Ze er sle cht	Sle cht	Ee rder sle cht	Mat ig	Ee rder go ed	Go ed	Ze er go ed	Niet ge spe eld
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG
		-3	-2	-1	0	1	2	3	NG

Opmerking: * Deze vragen werden gebruikt in de huidige masterproef.

Appendix D

Gemiddelde (M) en Standaarddeviatie (SD) van de Spelers hun Perceptie van de Eigen Collective Efficacy Voor de Wedstrijd, bij het Begin van de Rust en aan het Eind van de Rust

Meting	<i>Collective efficacy</i> voor wedstrijd ^a		<i>Collective efficacy</i> begin rust ^a		<i>Collective efficacy</i> eind rust ^a	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Team						
Lyra	2.33	.56	2.39	1.04	2.51	.67
GEW U17						
Ranst	2.11	.70	2.25	.60	2.22	.64
GEW U17						
Overijse	1.80	.95	1.68	.79	1.58	.91
NAT U19						
Hooikt	1.95	.92	1.58	1.27	1.63	1.24
GEW U17						
Schriek	2.56	.43	2.79	.29	2.76	.37
GEW U17						
Duffel	2.06	.57	2.03	.63	2.01	.86
PRO U17						
Lyra	2.15	.66	2.33	.63	2.37	.63
PRO U17						
Reet	1.48	.76	2.02	.87	2.07	1.01
GEW U17						
Elzestraat	0.35	.68	0.84	.95	1.08	1.11
GEW U17						
Walem	1.44	.97	2.42	.55	2.51	.44
GEW U17						

^a Gemeten op een 7-pt-Likertschaal gaande van -3 tot en met 3.

Appendix E

Gemiddelde (M) en Standaarddeviatie (SD) van de Spelers hun Perceptie van het Eigen Teamvertrouwen Voor de wedstrijd, bij het Begin van de Rust, aan het Eind van de Rust en na de Wedstrijd

Meting	Teamvertrouwen voor wedstrijd ^a		Teamvertrouwen begin rust ^a		Teamvertrouwen eind rust ^a		Teamvertrouwen na wedstrijd ^b	
Team	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Lyra	2.93	.26	2.54	1.39	2.36	1.43	4.69	.85
GEW U17								
Ranst	1.67	.78	2.27	.65	2.00	.77	3.20	.63
GEW U17								
Overijse	2.38	1.12	1.62	1.04	1.92	.86	4.09	1.04
NAT U19								
Hooikt	2.46	.66	1.31	1.60	1.46	1.45	4.29	.69
GEW U17								
Schriek	2.87	.35	2.93	.26	2.87	.35	4.57	.51
GEW U17								
Duffel	2.77	.44	1.69	.85	1.77	.93	4.00	.41
PRO U17								
Lyra	2.47	.64	2.07	1.00	2.07	1.00	3.93	.59
PRO U17								
Reet	2.69	.48	2.31	.85	2.50	.80	4.85	.38
GEW U17								
Elzestraat	-0.17	1.40	0.45	.93	0.45	1.29	3.18	.75
GEW U17								
Walem	2.27	.65	2.33	.89	2.64	.50	4.61	.49
GEW U17								

^a Gemeten op een 7-pt-Likertschaal gaande van -3 tot en met 3.

^b Gemeten op een 5-pt-Likertschaal gaande van 1 tot en met 5.

Appendix F

Gemiddelde (M) en Standaarddeviatie (SD) van de Spelers hun Perceptie van de Teamprestatie Tijdens de Eerste Helft en Tijdens de Tweede Helft

Meting	Teamprestatie eerste helft ^a		Teamprestatie tweede helft ^a	
Team	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Lyra GEW U17	3.57	1.65	5.38	.87
Ranst GEW U17	5.45	.52	4.50	1.18
Overijse NAT U19	4.00	.60	4.79	1.12
Hooikt GEW U17	4.23	1.17	3.68	1.65
Schriek GEW U17	6.07	.88	6.79	.43
Duffel PRO U17	3.92	.86	5.31	1.03
Lyra PRO U17	4.87	.83	5.67	.82
Reet GEW U17	4.35	.99	4.46	1.51
Elzestraat GEW U17	5.18	1.15	4.83	.83
Walem GEW U17	5.91	.54	6.56	.73

^a Gemeten op een 7-pt-Likertschaal gaande van 1 tot en met 7.

Appendix G

Populaire Samenvatting

Dit onderzoek onderzocht voor het eerst tijdens de wedstrijd het vertrouwen van voetballers in hun team. Aangezien verwacht werd dat dit vertrouwen sterk kan variëren tijdens de wedstrijd, werden vragenlijsten afgenomen voor de wedstrijd, tijdens de rust en na de wedstrijd. Ten eerste blijkt uit de resultaten dat het vertrouwen van de spelers in het team tijdens de wedstrijd sterk samenhangt met de teamprestatie. Dit houdt in dat een sterke teamprestatie het vertrouwen kan verhogen maar ook omgekeerd dat een sterk vertrouwen gunstig kan zijn voor de teamprestatie. Analooch kan een slechte prestatie schadelijk zijn voor het vertrouwen en omgekeerd. Om dit vertrouwen te trainen, kan men in de praktijk spelers op training in een nadelige situatie brengen (bv. in ondertal), waarbij ze gestimuleerd worden om toch positief te blijven communiceren. Ten tweede blijken de coach en de leidersfiguren binnen het team een cruciale invloed uit te oefenen op de spelers hun vertrouwen tijdens de wedstrijd. Vooral de mate waarin deze personen uitstralen dat ze zelf geloven in winst is van belang. Ook als coach kan men tijdens de wedstrijd dus het vertrouwen bij de spelers beïnvloeden, waardoor het een belangrijk middel wordt om de teamprestatie te verbeteren.

Appendix H

Richtlijnen Voor Auteurs Voor Publicaties van de *Journal of Sport and Exercise Psychology*

Submission Guidelines for JSEP

Article Type. Review articles and single-study experimental/methodological reports should not exceed 28 pages (including references, tables, figures, etc.). Multistudy reports are encouraged, and may exceed the 28-page guideline, but they must be parsimoniously presented. Brief reports are limited to 12 pages all inclusive. Research reports should be condensed as much as possible. Submissions will be judged on their topical relevance, methodological adequacy, clarity of reporting, and potential scientific impact. For studies involving human subjects, the Methods section must include a statement regarding informed consent and institutional approval of the protocol. Authors are expected to have their raw data and descriptive statistics available throughout the review process and may be asked to provide elaboration.

Style. In preparing manuscripts for publication in the *Journal of Sport & Exercise Psychology* (JSEP), authors must closely follow the *Publication Manual of the American Psychological Association* (6th ed., 2010). Manuscripts should be written in first person using the active voice. Writing should be concise and direct. Avoid unnecessary jargon and abbreviations, but use an acronym or abbreviation if the spelled-out version of a term is cumbersome. The full wording should precede the first use of an abbreviation. Avoid abbreviations in the title. Formats of numbers and measurement units and all other style matters, including capitalization and punctuation, must follow the *APA Publication Manual*, 6th edition.

Submission. Authors should submit their manuscripts electronically as a Microsoft Word document via the JSEP Manuscript Central site, an online submission system. Manuscript Central will manage the electronic transfer of JSEP manuscripts throughout the article review process, providing step-by-step instructions:

http://mc.manuscriptcentral.com/hk_jsep

Problems can be resolved by choosing “Get Help Now” in the upper right corner of the screen. At least two reviewers are solicited for each manuscript. Manuscripts are evaluated via masked review. There are no page charges to authors. Manuscripts should not be submitted to another journal at the same time. Authors of manuscripts that are accepted for publication must transfer copyright to Human Kinetics Inc.

Cover Letters. At Manuscript Central, authors must upload a separate cover letter that lists (1) the title of the manuscript; (2) the date of submission; **and (3) the full names of all the authors, their institutional or corporate affiliations, and their e-mail addresses.** In addition to this essential information, the cover letter should be composed as described on pp. 230–231 of the *APA Publication Manual* (6th ed., 2010), including clear statements pertaining to potential fragmented publication, authorship, and other ethical considerations.

Manuscript. The manuscript must be submitted as a Microsoft Word document. The manuscript should contain no clues as to author identity, such as acknowledgments, institutional information, and mention of a specific city. Thus, information that might identify the author(s) should be omitted or highlighted in black. The first page of the manuscript should include only the title of the manuscript and date of submission. All articles must include an abstract of 100–150 words and three to six

keywords chosen from terms not used in the title. The correct order of the elements within a standard JSEP research article is as follows:

1. title, date of submission
2. abstract
3. keywords
4. introduction
5. methods
6. results
7. discussion
8. end notes
9. acknowledgments
10. reference list
11. figure captions
12. tables

Figures and Tables. Each figure must be numbered, and each should be called out in the text in consecutive numerical order. Importantly, a figure should be no larger than approximately 11.5 cm (4.5 in.) × 16.5 cm (6.5 in.), which is the size of the print area on a single journal page. A figure should have a caption that is brief and self-explanatory, and that defines all nonstandard abbreviations used in the figure. Captions must be listed separately, on a page by themselves; however, each figure must be clearly identified (numbered), preferably as part of its filename. The artwork should be professional in appearance and have clean, crisp lines. Hand drawing and hand lettering are not acceptable. Figures should not use color in any way. Shades of gray do not reproduce well and should not be used in charts and figures. Instead, stripe patterns, stippling, or solids (black or white) are good choices for shading. Photographic images can be submitted if they are saved in JPEG or TIFF format at a resolution of 300 dots per inch (dpi) and sized to fit within the single-page dimensions, 11.5 cm (4.5 in.) × 16.5 cm (6.5 in.).

When tabular material is necessary, it should not duplicate the text. Tables must be formatted using Microsoft Word's table-building functions. Tables should be single-spaced on separate pages and include their brief titles. Explanatory notes are to be presented in footnotes, below the table. The size and complexity of a table should be determined with consideration for its legibility when fitted to the size of the printed page: approximately 11.5 cm (4.5 in.) × 16.5 cm (6.5 in.).

Final Revisions. Prior to acceptance, the author names and dates of citations in the text must match those in the reference list.